Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 15 ДЕКАБРЬ, 1987 ШУ. ★ № 150 (7496). ★ Мах 3 коп.

Яхъа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

ШийтталагIча пятилетка шоллагIча шера плани тIаийца доккхий социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашду Грозненски «Трансмаш» завода болхлоша. Дика производственни толамаш а даьха, чакхбаьккхар предприяте коллективо дIабаха цхьайтта бутт. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа цо маьхалъяьккхар 54 эзар сом мах бола продукци. ХIаьта заданел совгIа арахийцар 167 эзар сома маьха товарни продукци пхи эзар сома маьха халкъа эша товараши.

Шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш толаме кхоачашдаьд завода болхлоша. Къахьегама овсарле лакхъяра цхьайтта бетта план 7,2 процент тIехкхоачашъяьй цар. Заданел совгIа арахийца еррига продукци цун чотагIа хьаяьй. Планал совгIа продукци маьхалъяккхарах, кIезигчун а дукхачун а кхом барах, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах цхьайтта бетта заданел совгIа 51 эзар сом пайда баьб цар паччахьалкхенна.

Паччахьалкхен плани тIаийца декхараши тIехкхоачашдеш я заводера ерригa участкаши бригадаши. Царна юкъе а къаьстта дика болх беш я Володин Владимири Кучеренко Василийи керте латтача участкай, Чибиев Мамеден Егоров Григорен кулгалдеча бригадай коллективаш. Цар цхьаккха бутт дIабахийтац шоай задайи 110—115 процент кхоачаш ца еш.

Деша дай бац

Укх юбилейни шера план ханал хьалха кхоачашъяра доккхий декхараш тIаийцадар ГI. Ахриева цIерагIча Назрановски «Электроинструмент» завода болхлоша. Цар дош деннадар шоай потребителашта продукци лоаттаяра шера дола договорни декхараш толаме кхоачашде, продукци маьхалъяккхара шера план 30 декабре кхоачаш а яь, заданел тIех 250 эзар сом мах бола товарни продукци йохка, халкъа эша товараш соахкарчул 4876 эзар сома маьха дукхагIа арахеца, къахьегама овсарле лакхъяра задани тIехкхоачашъе.

ДIабахача цхьайтта бетта цар маьхала ца йоаккхаш йисай ши миллиони 96 эзари сом мах бола продукци, хIаьта ара ца хецаш йисай кхо миллиони 472 эзари сома маьха товарни продукци. Завода коллективо ший потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а кхоачашдаьдац. Ший смежникашка цо дIа ца кхоачийташ йисай ши миллиони 507 эзари сома маьха товарни продукци.

Къахьегама овсарле лакхъяра йола цхьайтта бетта план 92,3 процент мара кхоачашъяьяц предприяте машинашъераша. Соахка укх хана хинначул а лохъяьй цар из.

Цу йоккхача заводе цхьа цех мара яц паччахьалкхен план кхоачашъеш. Укх шера хадданза тIехьаюсаш, паччахьалкхен декхар дукха тIадусаш хьайоагIарех я Хутиев Мувса, Костоева Марем, Имагожев Iийса керте латтача кхаь цеха коллективаш.

Назрановски трикотажни фабрике болх беча наха юкъе дукха ба къона мехкарий-комсомолкаш. Цудухьа хIара конвейере хIава яц, аьнна, вIашагIъеххай укхаза комсомольско-кагирхой коллективаш. Социалистически яхье тIехдика толамаш а доах цар. Фабрика коллективе кIезига бац шийтталагIча пятилетка ах задани кхочашъяьраш а. Царна юкъе къаьстта белгалбоалаш ба шоллагIча цехера йижарий ГадиевгIар Мареми Азан, Пощева Лейла, Хаштырова Фатима, Плиева Аьсет, Богатырева Дугурхан, дукха кхыбараш. ЦхьайтталагIча пятилетка а коммунистически къахьегама а ударникий сийлен цIераш лелаю царех дукхагIбараша, профессегIа дикагIбараш ба. Царгара масал а эцаш, царпа нийсвала гIерт фабрикера хIаравар.

СУРТА ТIА: 21-ча конвейера КМК дикагIбола членаш, хьалха латта швеяш-мотористкаш (аьрдехьара аьттехьа) А. Плиева С. Парова, А. Алиева, Д. Богатырева.

Р. АУШЕВА сурт.

СОВЕТИЙ МЕХКА ГIОЛЛА

ЛЕНИНГРАД. 14. Серго Орджоникидзе цIерагIча Балтийски завода производства командираши профсоюзни активисташи юха а парташ тIа хайшаб. Предприяте царна эггара хьалха боахама расчети ше шийна финансировани елген Iомадеш йола школа хьайийллай. укхаза занятеш чакхйоах города экономисташа, завода керттерча специалисташа. Лекцешка, практически семинарашка, гIулакх довзара хаттараш а увттадеш къестаю планировани, производства организаци яра бокъонца йола проблемаш. ХIаьта цхьа бутт баьлча ладийгIарий экзаменационни комиссена хьалхашка шоай знанеш дIахьокха езаргья. Цул тIехьагIа уж предприяте подразделенешка экономически дешара организатораш хургба.

ЕРЕВАН, 14. Армене Iилмай Академе экспериментальни биологе института Iилманхоша американски коллегашца цхьана генаш клеточни мембранашка гIолла чакхъяхара йола керда способ вIашагIъеллай. Специалисташта хетачогIа, из йовзаш йолча методел ший бIаьзза эффективнегIа я, цар иштта обработка еча дийнача клеткашка генашта кхы а дикагIа «трансплантаций» яра новкъостал ду. Цу тайпарча операце новкъосталца генетически дефект дIадаккха е клетка чу керда свойствaш дIачуяхьа йиш я. БархI шу совгIа йолча хана цу даькъе болх беш ба советски американски Iилманхой. Цар разработкаш медицинеи юртабоахамеи чIоагIа эшаш а лоархIаме а я.

УЛАН-УДЭ. 14. Северомуйск яхача бамовски поселке бахача наха шоай квартираш моттиге хьаьча мебелца Iалашъю. Ткъо совгIча тайпара йола из продукци лоаттаю царна халкъа эша товараш хьадара лаьрхIа шоай цех вIашагIъеллача тоннельни отрядий болхлоша. Укх шера цар 50 эзар сома маьха продукци йохка лаьрхIад.

КААХКА (Ашхабадски область), 14. «Москва» яхача колхозе дукхха бераш даьча ноаной къахьегама книжкаш тIа хьалтара йоазош даьд. БIаь гаргга цIен-нана хьайбаш леладеча ферме, боахама кхыйолча подразделенешка балха араяьннай. Цар шоай берий саготдац: центральни усадьбе болх бе йолаеннай «тIехдика» оценка йолаш хьалъяь керда берий комбинат. Цу чу берашта лаьрхIа пароIата спальнеш, столовеш, ловзара лаьрхIа цIенош, спортивни майдаш я. Колхозо культурно-социальни сфера дегIахувлара средстваш дIаухийт. Укх тIеххьарча шера укхаза музыкальни школа, СПТУ филиал хьайийллай, хIанз кхы тIа культура цIа хьалде лерхI.

ТБИЛИСИ, 14. Иккаш тIаювха циск юха а никъ бе арадаьннад, цхьабакъда хIанз фаьлгаца а доацаш. ЗIамигача тбилисций цIенош гIолла. Берий тикашка йохкаш йола «Тортилла» яха богапхьидарч, пхьагилгаш «Сихарулли» («ДегагIозале») яхача ловзорга еча производственни объединене кердача пластизоль яхача хьамчах тара йолча материалах хьаяьй. Кердача шера хьалхарча де...

ЧIАЬРЙ, 14. Нагахьа санна эше хIанз а кхай тIа араяла кийча я Слободски района «Совьинский» яхача совхоза юртбоахама техника. Из сихагIа а дикагIа а тоаеча царна гIо дир къахьегам кердача тайпара вIаштIехьбаккхарон машинни двора специализировании служба хьаярон. Цу гIулакха кхы тIа йоккхий расходаш эшанзар. Еррига техникана полиэтиленови пленкаца тIера къайлача боксе ремонт ю. Инженерни служба балха принцип хийцай, хIанз ремонтникаша сезонех а ца беш диззача шера болх бу.

КИРОВ. 14. Нагахьа санна эше хIанз а кхай тIа араяла кийча я Слободски района «Совьинский» яхача совхоза юртбоахама техника. Из сихагIа а дикагIа а тоаеча царна гIо дир къахьегам кердача тайпара вIаштIехьбаккхарон машинни двора специализировании служба хьаярон. Цу гIулакха кхы тIа йоккхий расходаш эшанзар. Еррига техникана полиэтиленови пленкаца тIера къайлача боксе ремонт ю. Инженерни служба балха принцип хийцай, хIанз ремонтникаша сезонех а ца беш диззача шера болх бу.

ОДЕССА. 14. Эпархоша боагIа мах бир «Прессмаш» яхача объединене халкъа эша товараш хьадеча цехе серийно арахеца йолаьяча баозкъаш дуттача машиний. ЗIамига, маьха еза йоаца, экономични йола уж чIоагIа дIайийю. Уж тика тIара чухьош такси лаца эшац, хIана аьлча, уж бархI килограмм мара еза яц. Станкостроителаша, керда продукци чIоагIа дIайиеш хилар теркал а деш, хьатIадоагIача шера 5—6-за дукхагIа арахеца лаьрхIай уж.

КИРИЛЛОВ (Вологодски область). 14. Кирилло-Белозерски историко-архитектурни музее хьайийлля керда экспозици эрсий Къулбаседерча халкъа говзанчий искусствана хетаяь я. Укхаза хьокха оттадаьд ший тайпара цхаралаш, догам даь дахчан хIамаш, зизаш дехкаь ловзоргаш — цу дерригне вай деношка а тIехьа вологодски юртий быт хозъю. Уж балхаш халкъа творчества традицеш дIахокхухьача хIанзарча мастераша даьд.

ТАЛДЫ-КУРГАН. 14. Андреевка яхача юрта бахача наха укх шера шоай коашкара соахкарчул шозза гаргга дукхагIа хьайбаш дехкар. «ЦIагIара фермаш» дукхагIа хьаеча моттигерча Совета депутаташа новкъостал дир. Цар хIара цIен паспортизаци а еш хIара дезала резерваш гучаяьхар. Боахамо из гIулакх леладе безам бараш къонача доахаша, доаккхарца Iалашбир, шоай доахан лоаджадара 300 гектар баьпа даьгIенаш къоастайир, шоай коашка ремонт яра ахчан ссудаш делар. ХIаьта юртхоша ер шу дIадоладелча денз договорех ши эзар центнер совгIа дулхи шурен дIаеннай.

БЛАГОВЕЩЕНСК. 14. Городской быта службе хьайийллача авторемонт яра йолча кооперативаша эггара чоалханех дола балхаш кхоачашду. Масала «Спутнике» геттара чIоагIа йохаяь кузов юхаметтаоттаю. «Автомобилиста» мотоциклаш тоаю. ХIанз шоай автомобилаш йолчар уж техстанцешка санна кооперативашка тоаяйта таро я.

(ТАСС).

МИШТА IАНГАРА ДОАХ ХЬАЙБАШ

ХЬИЙГА КЪА ДАЙНАДАЦ

Толаме чакхдоаккхаш латт пятилетка ер шоллагIа шу Ачхой-Мартановски района «Бамутский» совхоза хьайбаш леладераша. ИттлагIа декабрь хьатIакхоачаш шера планал совгIа 120 центнер шура дIаелар паччахьалкхенна, хIаьта дулх — 10 центнер. Цхьайтта бетта 22 эзар сом гаргга цIена пайда баьб совхоза.

Белгалдаккха доагIа, доахан тIаккхийтта доацдаше а соахка хинначул итт тонн дукхагIа шура дIаяла езаш цу коллективана укх шера план оттаяь хиналга. Ферма хьайбаш леладераша дуьхьала а хиланзар цу гIулакха, хIана аьлча, соахка хIара кхоабача Iаттагара кхо эзар килограмм шура яьккха хилча, хьалхашка оттадаьча декхарах шоаш лоархIабергболга ховра царна.

Соцам баьбар план кхоачашъярал совгIа, хIара кхоабача Iаттагара соахкарчул а дукхагIа шура яьккха. ЛаьрхIар чакхдаккхара шу доладелча денз ерригa уйла тIаяхийта къахьийгар. ХIаьта дагалаьца хиннар кхоачашхургхиларах хIанз шеко а яц. ХIана аьлча цхьайтта бетта хIара кхоабача Iаттагара — 2847 килограмм шура яьккхай. Укх бетта хIара дийнахьа 7,1 — 7,3 килограмм йоаккх. Гуш да, ер чакхдалалехьа хIара кхоабача Iаттагара кхы тIа, кIеангагIа яле, 213 килограмм йоаккхалургйолга. Из хул шера 3050 килограмм, е соахка хинначул 40 килограмм дукхагIа.

— Иштта толамаш даха вIаштIехьдоал тха коллективни подряд юкъейоалаяро. ХIаьта хозрасчетагIа оаха болх бу кхоалагIа шу а да, — йоах ферма бригадира Муршадиров Шасуде. — ХIанз ший болх кхычо бергбоацалга, мело йина коллективо ловргдоацалга а ховш, хьадечох боля хIаране бехктокам лакхбеннаб, чIоагIбеннаб наха юкъера барт а. ПодрядагIа болх бара оттаьча договорага хьежжа, шоай декхараш лерттIа кхоачашделга хьадех хьайбаш леладераша совхоза кулгалхошкара а специалисташкара а.

Дикъ шу хьалха къаьна, цамогаш долаш, кIезига шура луш дукха доахан дар ферме. Даггара къахьеге а маша тIакхетацар.

Цу хана Iул кердадаккха новкъостал дир совхоза. ЦIеча фух дика доахан делар.

Дика вIаштIехьдаьккхад боахаме хIанз Iул тоадара гIулакх. Шоай доахах хьахинна шинараш хьалкхедеш хIара шера 20 процент гаргга доахан хувц.

Племенной, зооветеринарни болх, эргабаьккха тоабаро, шура алсамъяккха новкъостал деш хиларал совгIа, дикка экономически пайда а бу совхоза. Шоай Iул кердадаьккхачул тIехьагIа кхыча боахамашка дохка а тоъал хул цига хьалкхеду шинараш. Масала, соахка «Ореховский» совхозага 30 шинара дехкар, хIаьта укх шера 22 — «Орджоникидзевский» совхозага.

Шера планал дукхагIа бархI а долаш, цхьайтта бетта 109 Iаса хьакъоастадаьд ферме. Дукха шура луча доахах хьахиннараш хьа а къестадеш къаьстта деладу, лаьрхIа оттаяьча рационагIа кхоаб уж. Дика хьож царга Эскиева Нура. Цудухьа укх шера цхьаккха юкъерадаьннадац царех. ХIаранена дийнахьи буси 530 грамм дулх тIакхетийт.

— Тамаш еш хул тхо долча балха опытава хьажа баьхкараш дулха оаха леладу хьайбаш бIаргадайча. Дикача дэс санна леладу уж скотника Читаев ТIурос, — йоах ферма бригадира. — Цудухьа тIагIолла кулг хьекхача кIенда ца хоалуш дерста да. Дийнахьи буси юкъера лаьрхIача 750 грамм совгIа дулх тIакхет хIаранена, план 500 грамм йолаш. ХIанзалца оаха дулха дIатайиннача доахана дозал юкъера лаьрхIача 374 килограмм хиннай, 350 килограммал кIезигагIа цхьаккха а хиннадац.

Шишша бIаь килограмм долаш шиъ дIалучул, сона а боахама а пайданегIа да йиъ бIаь килограмм хула цхьа бежан дIаделча.

Шоаш хьадечох дог лазаш ба фермера кхыбараш а. Масала, дояркаш: Муршадирова Зандат, Метрищева Малижа, Духигова Бирлант, деттача доаханга хьожаш бола скотникаш Димаев Висхьажи, Батигов Шавалу, кхыбараш.

Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача денна дикача хьоккхамашца накъабахара вай мехка яьржа хиннача яхье хьинаре дакъа а лоацаш, паччахьалкхенна дулхи шурен дIаялара шийтталагIча пятилетка хьалхарча шин шера план ноябре яь яккха дош деннадар ферма коллективо. ЛаьрхIар цхьа ди хьалха кхоачашдир.

Хьайбаш Iангара дахара лерттIа кийчо яьй фермай болхлоша. Апрель бутт чакхбаллалца рационага хьежжа доахан кхаба тоъаргдолаш доакъар да. ХIанз дийнахьи буси хIара Iатта, масала, 20 килограмм силос, ворхI доакъара свеклаш, пхи килограмм ча, шиъ — концентрировании доакъар лу. Iан замалахьа уж кхабара оттаяь рацион а иштта я.

Дика тоаяь, чухьа тоъал йIайха йолаш я хьайбай помещенеш а. Чура кхо, нувхаш арайоаха транспортераш а лерттIа болх беш я.

Наха салаIара а доахан деттача хана эша гIирс кийчбара а тоъал дика хьалаш вIаштIехьдаьхад ферме.

— Цхьабакъда, раьза дац тхо цхьан хIаманна, — йоах бригадира. — Дийнахьа сарралца ферме болх беш боаххкаш, хьайбаш леладерий аьттув хилац, наьха бытовой хьашташ кхоачашдеча комбинате шоашта эшачоа заказ де, тикашкара цIагIа хилanza даргдоацар эца, къаьстта а дефицитни хIамаш. ХIана аьлча, уж эцара дукха ха йоаккхаш очередашка латта дезаш хул. «Автолавка» еча а цхьанне дIа ца ийъеш, шераш доахаш ерригача магазиний прилавкаш тIа укха хIамаш мара хилац цу чура хьаэца. Цул совгIа, тIеххьарча ялх бетта хозахета гуча а яьннаяц из тхо долча. Ферма къахьегамхоша лаьрхIа яьча заявкаех хьаэца хIамаш а йолаш, бетта цкъа мукъагIа тхо долча «Автолавка» йоагIаш хилча, геттара раьза а хургдар тхо.

Цо яхар района кулгалхошта дIахозаргхиларах теша лов.

М. ХАМАТХАНОВ.

ХЬАЛХАЛАТТАРАШЦА НИЙСЛУШ

Ди тIехьагIа къахьегама овсарле лакхъеш хьабоагIа Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода технологаш. Карара шу толаме чакхдаккхара шерра социалистически яхь йоаржаьй укхаза, чIоагIа къовсам лоаттабу продукце дикал лакхъяра тIехьа а. Иштта беррига низ тIабахийта пятилетка шин шера заданеш тIехкхоачашъе гIерташ къахьегаш йолча коллективе белгалбаьннаб производстве хьалхалаттараш. Царех ба операторяш О. Камрад, М. Рыжкова, кхы дукха бараш. Цар дика шаьръяьй шоай балха говзал, цунах баьаш ба, дисциплина дика лелаю, хьалхашка латтача декхарашта шоаш бехктокхаме хилар вIалла а дицдалийтац, хIаьта из чIоагIа лоархIаме ма дий шоллагIча а балха тIа.

* * *

ХIара бетта план 140—150 процент кхоачашъеш къахьег Грозненски локомотивни депо подвижной состава ремонт еча слесараша З. Гануева, Ю. Шипака, А. Бахаева. Шоай еррига говзал, опыт оарцагIъяьккхай цар тIаийца социалистически декхараш тIехкхоачаш а деш карара шу чакхдаккхара. Маькарал йолаш, болх творчески бе гIерташ хиларо таро хулийт цар мелла хала дале а шоашта тIадилла гIулакх дизза чакхдаккха. Царца нийсбала гIерташ хул массаза а кхыбола слесараш, цар опыт йовза ловш хул. Из иштта хила доагIаш хIама да.

● ЙИЛЛАЧА ХАНА ХЬАЛЪЯЬЯХА ОБЪЕКТАШ

ДЕ ДЕЗАР ХIАНЗ А ДУКХА ДА

ХIанз город Грозне хьалъеш латтача соцкультбыта гIишлошта юкъе лоархIамегIа ярех я «Чечнигпромстройматериалы» производственни объединенена хьалъеш йола берий беш. 280 моттиги кхо блоки йола йоккха комплекс я из. 650 эзар сом сметни мах ба цун. Паччахьалкхен планагIа тIадоагIача шера мара эксплуатаце дIаяла езаш яцар из берий беш. Цхьабакъда, Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара сийна доккхий декхараш тIаийцар цига генподрядчик йолча Нохч-ГIалгIай гIишлон управленена чуйоагIача Албаков Салмана Мухьмад керте латтача СМУ-4 гIишлонхоша из лоархIаме объект ер шу чакхдоаллаш хьалъяьккха, аьнна.

Прорабски вагона пен оагIон тIа, бIарг тIаоттаргболчча хьалтеха доаллача плаката тIа да ер дешаш: 28 декабрга кхача юхедиса денош уж мара дац. Цо хьахьокх цу дийнахьа из лоархIаме гIишло эксплуатаце дIаяла лерхIаш СМУ-4 коллектив хилар. ТIаккха, фуд цунна из гIишло хьалъеча карагIдаьннар? Участкана кулгалдеча Асадулаев Нарима аьлар:

— Берий беша кхаь блоке де дезача гIишлон балхех дукхагIдараш чакхдаьннад. Шоаш денна дош диза кхоачашдара, цар болх дIа мишта бода, эшар фуд хьожаш, материально-технически Iалашо елга тIа-тIа тоадара денна йоакхо еш ба СМУ-4 кулгалхой. Боад къовлабаллалца укхаза хул уж. Из деррига а дика да.

ТIаккха объект хьалъяьккхара юхедисар кхойтта ди мара дац. Долче, мел балхаш да укхаза хIанзчул тIехьагIа де дезараш? Кхуврг дий-те шун, берий беш эксплуатаце дIаяла? — аьнна аьча хаттарашта жоп а луш, цхьан багара доагIаш санна СМУ-4 начальника Албаков Мухьмада а участка начальника Асадулаев Наримана а аьлар:

— ТIехьашкадовла йиш йолаш дац тхо, берий беш хьалъяь ца яьккхача яргьяц.

Из дика кхеттадеш ба СМУ-4 кулгалхой.

ТIаккха, мишта лел-те укхазара гIулакхаш? ДIададеча шоаттдийнахьа сона хьалхашка этта сурт Iалаьмате ийрча дар.

Берий беш хьалъеча чакхдаьха отделочни балхаш 70 процент мара дац, хIаьта кхы а де дезаш да плотникий балхаш. Берий беша коа боаллар боккха гIурт ба: дукха нувхаш, хотта, дIахьа кхийса яда турбаш, аьшкабетона изделеш, кхы йола материалаш. Лоацца аьлча, хIанзчул тIехьагIа чакхдаха деза балхаш, Iалаьмате дукха да. ЦхьоалагIча, блокера шоллагIча блоке дIачуводаш йола юкъ а хьалъетта ялар мара, тхов тIабиланза, отделочни балхаш данза я. Бераштa лаьрхIа цу коа хьалъе езача шийтта беседках пхеннена мара бIоагIий а дегIадац. Цу объекта гонахьа йиъ бIаь метр дIоахал а долаш е еза карт хIанз мара хьалъейолаяьяц, берий беша барайтта корага е еза навесаш хIанзчул тIехьагIа е езаш я, цига дукха де деза сварочни балхаш.

Иштта хьалашка шоатта дийнахьа берий беш хьалъеча веррига къахьегаш 70 гIишлонхой ЧИУС-а спецСМУ ткъаьх саги мара вацар. Уж а цхьан сменагIа мара болх беш бацар. Цар во болх бу ала валлац со.

ХIара сменагIа цаIи ахи норма е кхы тIех кхоачашъеш я укхаза Зудилова Алла, Мадаев КIант керте латтача отделочникий, Никишин Иван Гавриловича, Сарамаш Антон Ивановича кулгалдеча малярийи плотникий бригадай коллективаш. Со ала гIерташ дар ер да. Дукха ха яр гIишлонхойи субподрядчикийи болх шин сменагIа вIаштIехьбаьккха хила беза. ХIаьта из хIанз а даьдац цига.

Хьалъяьяла езаш йолча берий беша хIанз а тIехьа къоастаянза е маца къоастаергья а ца ховш проблемаш я. «Кавсантехмонтажа» коллектива бехкагIа водопровод яьяланза я, цунах лаьца хоадамболлаш дола жоп дала могаш саг вац цу участке. Котельнера йIовхал хьатIая мара ца езаш цига де мел деза балхаш даьдаьннад укхаза. Цхьабакъда, йIовхал хьахецара эша техническа документаци заказчик йолча «Чечнигпромстройматериалы» объединене кулгалхоша ший ханнахьа ца хилийтарах, йIовхал хьахецац городской теплосето. Заказчика бехкагIа из гIулакх нийсдаларах, кIорацэ йоагаеш йола пийшкаш а лотаяь, берий беша помещенеш йокъаеш я хIанз. Трансформаторни подстанци хьалъяьяьнна кийча латт, цхьабакъда, цига эшаш йола оборудовани хьатIаенаяц е из маца дIаоттаергья ховш а яц. Цу даькъе боккха бехктокхам тIалатт «Кавэлектромонтажа» коллективана. ПроектагIа оттадаьча хьисапе берий беша хьатIадоагIа асфальтови наькъаш ца дохкаш Iеш ба спецСМУ болхлой.

Иштта гIишлонхой бехкагIа къоастаянза проблемаш я укхаза. Хьинаре къахьегаш боахкача наха, уж болх беш болчча моттиге бIайха кхача лоаттабергбола гIулакх вIаштIехьдаьккхадац. Цул совгIа, хьамча иккаш, кулгахйохкаргаша, спецбарзкъаш дац тхога, яхаш Iокад гIишлонхой. Хала лаха а леха цIагIара хьаенай аз сварка еча эша ер рамилг, сайна тIаювха хьамча иккаш, аьлар газоэлектросварщика Тутаев Илеза. Иштта да кхыча гIишлонхоша деш долаа лоткъамаш. Цхьаккха дича а ла мегаргдоацаш да уж.

Лакхе белгал ма даккхара, пусковой объект дIаяла еза ха хьатIаотта юхедисараш кIеззига денош да.

— 14 декабре денз кхычахьара массехк бригада хьа а яьккха, тхо долча хьахьожае лаьрхIад СМУ-4 кулгалхоша. ТIаккха 120 саг хургва укх участке болх беш. Цар къахьегаргда бийсана 11 сахьат даллалца, кхыметтел кIирандийнахьа а.

Из бокъонца йола штурмовщина я. Иштта сихдаь балхаш деча хана нийслу брак а. ХьалхагIе а дагадоха дезар из СМУ-4 кулгалхошта.

Б. КОСТОЕВ.

Назране дукха ха йоацаш болх бе йолаеннача алкогольни доаца малараш арахецача заводе эксплуатаце дIаеннай хьалхара аргIа. Наьсархой истола тIарча шун юкъе латт хIанз «Тархун» яха хий, лимонад, квас.

Уж малараш кийчдеча коллективе массане лоархIаш, сий деш ба купажисташ Султыгова Хьадиш Сагова Розан. Къонача специалисташта дика йовз шоай професси, хьа мел дер кадайн дикен ду цар, нийса лелаю технологически процесс. Цудухьа чам болаши наьха мала безам боагIаши хул цар кийчдаь мерза малар а.

СУРТА ТIА: «Тархуна» аргIанарча парте тохкам беш боахк купажисташ Х. Султыгован (аьрдехьаръяр) Р. Сагован.

Р. АУШЕВА сурт.

Партийни вахар: перестройках йола отчеташ

КЪАМАЬЛАШКАРА—ГIУЛАКХАШКА

— ЛоархIаме дош да тахан вай дувца дезар, — аьлар СРСУ-1 партбюро секретара В. Хачаняна партсобрани хьаеллаш. Анализ е еза вай перестройка яра вай дечун. Собрани дIайолаелча [illegible]ча а даьлар, секретарь бакъ лийналга. Да а дар коммунисташа дувца оттадаьр лоархIаме дош.

Управлене коллективо болх во баьбац чакхбаьннача 10 бетта. ГIишлон-монтажни балхий план 102,2 процент кхоачашъяьй, капитальни гIишлош яра план—113 процент. Заданега дIакхача дукха гаьна яц хIара болхлочун выработка. Уж толамаш доахача дикка дакъа юкъедихьад коммунисташа, предприяте уж ах бIаь гаргга саг ва.

Боахама доал дара кердача наькъ тIа боалаш хиларца дувзаденна дукха теркам тIаухийт материальни ресурсаш кхояра, дIадодар, цох хьаьхулар дикагIа лархIа баьннаб укхаза. ХIаьта кхоачамбоацараш а кIезига дац управлене балха тIа. ЦIенхаштта проблемаш я транспорт ца таарца, материальни Iалашо ярца ювзаенна. Вокх оагIорахьа бизза пайда эцац йолча техниках, механизмех.

Цхьаьхха а дош дар коммунисташа теркам тIабахийта дувцаш — коллективана идейно-политически кхетам луча дола кхоачамбоацараш. Цхьаболча коммунисташа беррига а низ тIабахийта, лашкара масал гойташ къахьегац. Кхыметтел партбюро членаш а дукха раьза хилац партсобранешка къамаьл дувца, цунца са гIулакх дац аьлча санна юстара латта безам болаш хул. Царех ба А. Черномазов, М. Абубакаров, кхыбараш. Иштта моттигаш нийслу партбюрос тIанйю решенеш кхоачаш ца еш а.

Керттерчох, перестройка яра партбюро хIара члено юкъехьоча даькъах, дувца эттача тIехьашка ваьлар партбюро секретарь В. Хачанян. Новкъосташа беча балхах ше ма барра мах бе безача эттача компромисс лехаш вар, хIаране могабе мегаргболаш болх баьб йоахар. ХIаьта «эздел» лаьцар вохкар а. Цудухьа ден повесткага хьежжа принципиальни, хIаранегара доагIар хьадехаш дола къамаьл хилазар. Цунна теркам тIаззар собране къамаьл де хьалха дош нийцача коммуниста В. Маркова — производственно-технически отдела начальника.

— Управлене коммунисташ сатийна хила йиш йолаш дац гIулакх, — аьлар цо. Кердача хьисапе болх бе безача коллективана хIанз а къоастаьяц тIадоагIача шера заданеш, довзац хьалхашка латта декхараш. ДIахо коммуниста дийцар ветеранашта смена кийчъяра де дезар ца дарах.

Коммуниста уставни декхараш кхоачашдарах къамаьл дир дуккхача хана денз КПСС член волча Н. Переверзевцева.

— ХIанз на Iомаденнадац вай воашкара доагIар хьадеха, хIанз а даьннадац вай кердадолчунга, ала йиш яц хила еззача тайпара гласность а я. Дукха ха я вай дувца керда тарифни ставкаш юкъейоалаергья, яхаш. Цхьабакъда, уж фу ставкаш я ховш саг вац. Мегаций дувцачох нах дух тIа баха? — йоахар цо.

Вовзаш волча слесарий бригадира А. Паукова аьлар, практически масса йолча участкашка коммунисташ ба вай, цхьабакъда, уж хиларах белгалдаьнна тоалуш хIама дац. Перестройка чакхъяккхара фу даьд Iа аьнна хьаьттача, хетаргахьа, дукхагIбараш ала хIама доацаш бусаргба. ГIулакх иштта леладой гаьна даргдац вай, аьлар цо.

Социалистически яхь вIаштIехьйоаккхача дукха формализм хиларах дийцар профкома председатела В. Пуртояна. Хьабоалаш пайда боацаш, дукха хIама моттийта леладу вай, аьлар цо. Хила еззача тайпара гласность яц, хьадаьр, динза дисар гургдолаш хьалаш вIаштIехьадахадац, хьалха латтарий опыт шерра дIайоаржаяц. Цхьаькха а да цецвоаккхаш: профкома председатела дувцанзар ше ца деш дисачох, кхычар бехк лаха гIерташ дар къамаьл.

— Коммунистий балха тIа эггара хьалха хила дезар да, — аьлар управлене начальника И. Матвеева, — дисциплина, критика, самокритика. Иштта ца хуле, вай гаьна дохалургдац. Дукха проблемаш я вай хIанзчул тIехьагIа къоастае езаш. Дукха хIама де йиш я администраце а партбюро а балха тIа цхьа лостам а болаш, дIа-са новкъостал деш хуле. Укхазара дIайоалалу аьнна хет сона перестройка а.

— Лакхе ма аллара, лоархIаме дош дар коммунисташа дийцар. Деррига а чулаьца деце а, керттерчоа теркам тIабохийташ къамаьл хилар собране. ХIаьта а цкъа дувцарах чакхдалац дош. ДIахо а хургья аьнна хет перестройка чакхъяккхарах дувцаш йола собранеш, къамаьлагара хоадам болчча гIулакхашка а бовлаш.

Собране дакъа лаьцар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома организационно - партийни балха отдела заведующе заместителa В. Чекунова, «Грознефтехимремстрой» треста парткома секретара Е. Абраменкос.

З. УШАЕВ.

Ни. А. И. Росчектаевайна, Т. А. Батаевайна «НГIАССР торговле заслуженни болхло» яха цIи яларах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Юкъара кхача дегIанхувлача доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР торговле заслуженни болхло» яха сийлен цIи лойла:

Росчектаева Александра Ивановнана — ресторанийн кафен треста № 1 йолча столове производства заведующена;

Батаева Тамара Алаудиновнана — Грозненски столовей треста № 12 йолча столове повара.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный, 1987 шера 14 декабрь.

Ши план гаргга

«Чечингавтотранс» территориальни объединенена чуйоагIача Грозненски пхелагIча пассажирски автотранспортни предприяте (ГПАП-5) эггара дикагIа лоархIача водителех ва Озниев Алхазур Куриевич. Цу предприяте из болх беш вола шийтта шу совгIа ха я, хIаьта объединене къахьегаш ва 1960 шера денз. Цу шерашка даим яхье хьалхалаттарашта юкъе волаш, дика производственни хьокхамаш доахаш хьавоагIа из. Цудухьа коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи яьккхай цо. ХIара шера доахача производственни толамашца из чIоагIъеш хьавоагIа из. Иштта цунна еннай къахьегама ветеран яха сийлен цIи а.

Цкъа санна массехказа еннай Алхазура «Социалистически яхье котваьннар» яха сийлен Знак. Цул совгIа, ткъаьннел тIех сийлен грамота, ахчан премеш, маьхера совгIаташ деннад цунна цу предприяте балха веча денз.

Уж совгIаташ доагIаш тийнналга къаьгга хьахьокхаш да цо доахаш дола къахьегама толамаш. Цхьаккха бутт дIабахийтац цо ший норма 180—200 процент кхоачаш ца еш. ДIабахача цхьайтта бетта задани 182,3 процент кхоачашъяьй цо. ХIаьта пятилетка хьалхарча шин шера задани кхоачашъярах эггара хьалха рапорт деннарех а ва из.

Уж толамаш даха цун вIаштIехьдоал техникана лерттIа доалдарах, автотранспортах пайда ийбара коэффициент тIа-тIа лакх а еш, денна рейсагIа из аравувлаш хиларах. Лоацца аьлча, шийн къахьегам кхетамца вIаштIехьбаьккхаб Алхазура.

СУРТА ТIА: водитель А. Озниев.

И. ПЛИЕВА сурт.

КПСС обкома пленума кийчо еш

ПЕРЕСТРОЙКА:

КОММУНИСТИЙН КЪАХЬЕГАМХОЙН УЙЛАШ, ЦАРНА ХИЛЧА БАКЪАХЬА ХЕТАР

ХIАРАНЕ—ШИЙГАРА ДОАГIАР

Вай вахаре чоалханегIа а бехктокхамегIа а чарех цхьа дакъа да халкъа образовани. Хьехархошкара, даьшка - ноаношкара дIадехараш массанахьа а цаI дале а хIара регионе, кхыметтел хIара районе хьалаш тайп-тайпара да. ХIара дезале а ший тайпара психологически климат хул.

Школера болх чоалхане хиларга хьежжа дукха ха, хьинар эшаш ба. ТIаккха тахан беррига а мохк эргабоалаш, пайдана доацар дIадоаккхаш, гIулакх хувцаш, тоадеш доагIача хана, просвещене башха хувцалуш хIама дац, мадарра дийцача, деррига а цунгара дIадоладе дезаш доллашехьа а.

Цахаддаш. тайп-тайпарча дешаех проверкаш е ух школашка, лоадам боаца каьхаташ, йоазонаш дIадех хьехархошкара. Ишта а тоъаш йоаца цун ха зехьа йоаю.

Просвещене министерствос а шийгара леладац уж гIулакхаш. ХIара бетта массехкazза царгара обкомо дIасех тайп - тайпара справкаш. Справкаш мел дукха увттайой а, проверкаш мел дукха хуле а, хIаране шише волча лерттIа болх хьа ца бой, хIама хувцалургдац.

Цунца дувзаденна, сона ловра КПСС Нохч - ГIалгIай обкома отдело а кхыйолча лакхехьа латтача инстанцеша а моттигашкарча кулгалхошка шоай бехктокхам кхета а байташ, болх байталга. Школах лаьца аьлча, цун кулгалхоех шоайх тийша хилийта еза дешара а кхетам балара а процесс. Из дац тIахьожам лоаттабе безац, яхалга. Из да инспектированеш кIезигагIа а еш, хьехархой шоай болх бе бита беза, — яхалга.

Цхьаькха а да белгалдаккха дезаш. дукхагIдолча даькъе комисси е проверка йоагIача хана массадола каьхат «аьшк техе» нийсдий, цхьаццадола бераш кийчдий хул цхьайолча школашка. ХIаьта хьожаш бараш дIабахача, шоаш хиннача юха тIаболх. Бухсоццаш хьахулар, яхаш, оалаш цхьа дешаш ма дий вай. Сога диллача, из да керттердар а хьехархошкара хьадеха дезар а. ХIаьта из — тха балха тIа—дешархой знанеш йолаш, сакхетам лакха болаш хулга да.

Школашкара цу хьакъехьа доагIар хьа а дехаш, зехьа балха ха ца а йоаяйташ хIама де деза лакхехьа латтача инстанцеша.

М. КАРТОЕВА,
Инаркъерча № 12 йолча юкъерча школа директор.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете

Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета Президиума аргIанара заседани хилар. Цига хьежар юстице Министерства, районни, городской халкъа судаша, юстице учрежденеша республика бахача наха правовой гIулакх деш беча балха хьакъехьарча дешага.

Министерства, халкъа судаша, нотариальни конторанша, юридически консультацеша автономни республике бахача наха правовой гIулакхаш делга тоадара тIехьа цхьаццадола хIамаш даь хилар белгал а доаккхаш, цунца цхьана Президиума теркам тIаберзабир долаш долча кхоачамбоацарашта. Халкъа судаша массаза я ший ханнахьа лорайиц граждании къахьегама, фусамий, кхыйола бакъонаш, дувлаш дола къовсамаш нийса ца къестадеш йола фактащ [illegible]лийт, цудухьа суда решенеш дIаяха е хувца езача кхоачаву. Уголовни гIулакхашка хьожалга а тIагIолла леладеш йола моттигаш дIаяьннаяц. Тоабе безаш ба суда решенеш кхоачашъяра тIехьа бу болх а.

Дукха кхоачамбоацараш да нотариальни конторей балхаца а. Нотариальни гIулакхаш деча формализм лелаяр, волонита лелаелга, законо дIадехарашта тIерадувлалга каст-каста хулаш хIама да. ЦIенхаштта бехкаш доах городской юридически консультаце балхах а. Цхьаболча адвокаташа, тоъамболлаш шоай квалифинаци ца хилар бахьан долаш, цхьацца бахьанаш а доахаш, гражданашта доагIаш дола новкъостал дыц, гражданийн бокъонаш лораяра дола шоай керттера декхар кхоачашдыц.

Бахача наха правовой гIо дара тIехьа шоаш беш бола болх министерствас а, юстице учрежденеша а, халкъа судаша а кхыча правоохранительни органашца, халкъа тIахьожама органашца, профсоюзни организацешца, правовой инспекцешца, предприятей, учрежденей, организацей юридически службашца, халкъа депутатий моттигерча Советий исполкомашца кхоачамболлаш бувзам боацаш лелабу.

Законодательство телхадеш, граждании бокъонаш теIаеш дукха моттигаш хилара бахьанех цаI да юридически службай балха боарам лакха ца хилар, цхьацца бола кулгалхой правовой дешаш ца довзаши правовой нигилизм йолаши хилар.

НГIАССР юстице министерствана тIадиллад, районнии городскойи халкъа судий, пачхаьалкхен нотариальни конторай, юридически консультацей республике бахача наха правовой гIулакх дара болх эргабаьккха тоабеча нийслуш дола кхоачамбоацараш дIадахара де дезараш сихха делга.

Юридически гIулакх делга гражданаша болх беча а уж бахача а моттигашта гаргаоза деза, микрорайонашка, предприятешка, организацешка юридически гIо дара йолча пунктий сеть шеръе еза, балха а шоатта а деношка гражданаш тIанйбу сахьаташ дукхагIа хилийта деза, халкъа судахоша, натарусаша, адвокаташа кIиранденошка дежурство елга Iалашде деза, наха правовой гIулакх дара боарам боккхагIа бе беза.

Министерства, пачхаьалкхен комитеташ, ведомствaш, райгорисполкомаш декхарийла я правонарушенеш хургйоацаш, пачхаьалкхенна даь материальни зе юхаметтаоттадергдолаш, граждании законагIдола хьашташи бокъонаши йизза лораергйолаш юридически служба низи лоархIами айбе, юридически служба квалифицированни кадращца чIоагIъе.

Министрий Совета Президиумо республика Госплана, Халкъа депутатий городской а районни а Советий исполкомашта тIадиллад районни, городской халкъа судаша, пачхаьалкхен нотариальни контораша, юридически консультацеша бахача наха правовой гIулакх деш деча балхий хьалаш тоадара мел эшар де, аьнна.

Заседане дийцар, 1987 шера Нохч-ГIалгIай АССР-е нах чубаха а социальни сфера а объекташ хьалъярах дола дош а. Цига белгалдаьккхар, нах чубаха цIенош хьалдара йолча финансироване еррига источникий чотагIа эксплуатаце дIадалара 1987 шера план 11 бетта 60 процент, школе даха ха йоацача берий учрежденеш хьалъелга 51 процент, клубаши культура цIеноши хьалделга 50 процент мара кхоачашъяь йоацалга. 1987 шера нах чубаха фусамаш хьалъяра план кхоачаш ца яр кхерам болаш я Малгобекски, Ленински, Грозненски районашка. ХIанзчул тIехьагIа боккхача боараме балхаш де дезаргдолаш да Урус - Мартановски, Гудермесски, Наурски, Шалински, Заводской, Старопромысловски, Октябрьски районашка. Ледаро хьал эттад унахцIено лораяра объекташ хьалъеча а.

ТIехьадусалга а гIишлонмонтажнии отделочнии балхий дикала боарам лоха болга а, белгалдаьккхар заседане, хьахиннал республика подрядни организацеша — Нохч - ГIалгIай гIишлон управлене (н. Исмаилов), «Чечeнингушагропро м с т р о й» объединене (н. Омаров), «Чечингражданстрой» треста (н. Цуров), хозспособагIа гIишлош хьалъеча боахама организацей кулгалхоша хьалъяь яха езача объекташка материально - техническии къахьегамен ресурсаш тIаерзаяра де мел дезар ца даьндаь. хIаьта халкъа депутатий городскойи районнии Советий исполкомаша гIишлош хьалъяра балхашта тIахьожам лоаттабелга Iалаш ца даьндаь.

НГIАССР Министрий Совета Президиумо гIишлон организацей кулгалхошкара, райисполкомашкара, горисполкомашкара, министерствашкара, ведомствашкара, заказчикашкара хьадийхар 1987 шера нах чу баха цIенош, школе даха ха йоацача берий учрежденеш, клубаш, профтехучилищаш, больницаш, кхыйола соцкультбыта объекташ хьалъяра а эксплуатаце дIачуялара а планаш кхоачашъяра де мел дезар сихонца даь доаккхалга.

Заседане дийцар, жилищно - коммунальни боахама Министерствас, КПСС XXVII съезда дIадехарашка хьежжа лакхехьа латтача органаша а ше а даь соцамаши распоряженеши кхоачашъяра тIехьа лоаттабеш бола тIахьожам а цар хьал тохкалга а вIаштIехьдоаккхаш беча балхах долча дешага. Белгалдаьккхар, лакхехьа латтача партийни, советски органаша даь лоархIамегIдола соцамаши распоряженеши кхоачашъяра йола мероприятеш министерствос кийчъеш хилар. Приказаш детт, министерства коллеге соцамаш тIанйду. Соцамаш а приказаш а кхоачашде шийна нарарча организацешка дIахьежаду, уж кхоачаш мишта ду хьожаш тIахьожам лоаттабу.

Цунца цхьана, цига хьоахадаьд, республика минжилкомхозе а цун подразделенешка а лакхехьа латтача органаша даь соцамаши распоряженеши, иштта ше яь решенеш а кхоачашъяра тIехьа хоадамболлаш тIахьожама система ца хилар, таханарча дено хьалхадоаххача хьисапе балха стилаи методаштен перестройка елга ледара долга. Дуккха а моттигаш я соцамаши распоряженеши кхоачаш ца еш, е уж кхоачашъелга гIожача Iаьдалагlа телхадеш.

Минжилкомхозо халкъа депутатий районнии городскойи Советий исполкомашца дага а йоалаш вIаштIехь баккхац ший болх, цудухьа еррига отрасле оттаяь программа кхоачаш ца еш юс. Министерства болхлой кIезига хул шоай ведомствана чуйоагIача организацешка, цигара гIулакх мишта латт ховргдолаш тIахьожам лоаттабац, шоашкара доагIаш дола гIо дыц. Ледаро лакхбу министерства отделий а подразделеней а кулгалхой бехктокхам. Министерства службай болх эсала хиларах, цу балха дикал ледара хиларах, из кхоачашбара ханаш телхаеш а цхьаццайолча хана харцо еш а хилара хьакъехьа. кIал бух а болаш, хьаухаш йолча къахьегамхой жалобайи заявленейн тоатол дукхагIа хулаш доагIа. ЛерттIа вIаштIехьа а баьккха болх дIаоттабара цIенхаштта новкъарле еш да кадраш хувцаялар, царца бу кхетам балара болх эсала хилар.

Министрий Совета Президиумо НГIАССР жилищно-коммунальни боахама министра н. Арсанукаева теркам тIаберзабир лакхехьа латтача органий а ший а соцамаши распоряженеши кхоачашъяра тIехьа беча балха тIа тIахьожам лоаттабеча кхоачамбоацараш хилара, хIаьта министерства кулгалхой декхарийла бир уж кхоачамбоацараш дIадаха, исполнительски дисциплина чIоагIъяра, шоашта тIадилла гIулакх кхоачашдарах бола наьха бехктокхам айбара, организаторски болх тоабара мел эшар де дезаш хилара.

Боахам лелабара кердача хьалашка довлаш

КОЛЛЕКТИВАХ ТИЙША ДУКХА ДА

Тха завод 1988 шера 1 январе боахам лелабара кердача методашка йоал. Заводо беча балха мах бергба керттера хьокхам—продукци маьхалъяккхара план, договораш - поставкаш юкъе а йолаш кхоачашъярга хьежжа. Боахама доалдара кердача хьалашка дукхагIа бокъо хургья кходаь алапи, материальни поощрене фонд, социальни дегIаахара фонд дIанийсъе а дIаяхийта а. Бакъда, дIа ца луш йиса продукци бахьан бола материальни бехктокхам а лакхлургба. Масала, договорашпоставкаш юкъе а йолаш продукци маьхалъяккхара боарам цхьа процент кхоачаш ца беш бисача материальни поощрене фонд 10 процентагара 15 процентага кхаччалца кIезиглургья. ТIаккха, нагахьа санна договорий - поставнай хьакъехьа квартале е ах шера 3 процент эшаш кхоачашйой, материальни поощрене фонд 30—45 процент кIезиглургья, цунга хьежжа кIезиглургья заводага дIайода социальни дегIаахара фонд а. Цу хьалашка стабильни болх булургбац, нагахьа санна къахьегама коллектива хIара члено ший балха моттиге ший декхараш дизза кхоачаш ца дой.

Укхаза эггара боккхагIча теркаме отт къахьегама дисциплина лелаелга. Из фактор теркал а еш, завода профкомо ший заседане хьаллаьцар Северски трубни завода коллективо дIадоладаь «Къахьегама дисциплинана—коллектива тешам» яха гIулакх. Из дош дувцача юкъе дакъа лаьцар цехий, отделий начальникаша, бригадираша, дийцар цехий, бригадай коллективашка, массане хьал а лаьцар.

Из гIулакх эггара хьалха дIадоладир кхоалагIча механически цеха В. С. Пушкарске, В. И. Моськина кулгалдеча токарий бригадаша, А. К. Мельников керте латтача электросварщикий бригадо. 12 бригадо а хьалхалаттачарна тIехьакхе гIерташ кхы тIа декхараш тIаийцар.

Нагахьа санна бригада члено прогул йой, корта бохабу малар менна балха воагIе а балха тIа волаш моле а, общественни порядок толхайой, тIаккха бригадо ше раьза а йолаш шера йолча итогегIа поощренех доагIар 10 процентагара 15 процентага кхаччалца кIезиглду. Цунца латт «ЦаI массанена тIехьа, шевар цхьаннена тIехьа» яха принцип.

Цул совгIа, цехашка къахьегама дисциплина, общественни порядок, корта бохабеча маларцеи алкоголизмацен лоаттабу къовсам чIоагIбара, болхлой табельни учет, чура распорядок лоаттаяра гIулакхаш ду. Халкъа тIахьожама керттера группа, профком хьож пропускной режим мишта лоаттаю, балха ха зехьа йоайой, ханал хьалха делкъийга хIама даа водий е балхара дIаводий. Иштта хьежачул тIехьагIа гучадаьнначогIа заводе приказ тох бехкечарна боагIаш бола бехк беш, подразделеней кулгалхошка дIахайт шоашта, карарчар телха хIама дой хьежа безалга.

Къахьегама дисциплина чIоагIъярах, корта бохабу малар меларцен алкоголизмацен лоаттабеча къовсамах дола дешаш дувц партийнии профсоюзнии комитетий заседанешка. Къахьегама коллективашка боагIаш бола кхетама болх бу.

В. А. Серебряков председатель а волаш малар ца меларий общество, кадрай отдела начальник А. М. Савин председатель а волаш корта бохабеча маларцен алкоголизмацен лоаттабеча къовсама комисси я заводе. Комиссе хIара бетта дувц цIагIа малара тIаккхувш болча, медвытрезвителе бигача болхлой дешаш, уж нах бувц уж болх беш болча коллективашка. Цига наха шоаш бийщачул тIехьагIа, лертIа бовл уж, цхьа наггахьчунгара дIайиккхача.

Иштта деча гIулакхех беркат даьннад. Масала, дIадахача шера заводера 14 болхло хиннав медвытрезвителе вига, укх шера 7 мара вигавац. Соахка хинначул шозза кIезигIеннай общественни порядок телхаеш йола моттигаш. Уж гIулакхаш дешше, завода подразделеней коллективашка цаI долча политдийнахьа лекцеш еш, докладаш ю «Знание» общества членаша, партийнии советскии органий, суда, прокуратура, милице болхлоша.

Заводе «ПрофессегIа дикагIвар», «Болхло хургволаш текъавар» яха профессиональнии говзала конкурсаш ю. Эскаре гIулакх де болха кагий нах торжественни накъабоах. Балхара нах дIабувла бахьанаш тахкара Грозненски мехкдаьтта Iилманхой юкъеоз. Цу тIа гIолла оттайир 1986—1990 шерашка коллектив социальни дегIайоалаяра план.

Цу лакхехьа дувцачогIа гуш да, къахьегама дисциплина чIоагIъеш болх беш хилар. Цхьаккха телха хIама дисац бехкеволчоа доагIар ца деш. Бакъда деррига телхар дIадаккха хIанз а низ кхаьчабац. Прогулаш еш, балха тIехьабусаш моттигаш я, кхыметтел корта бохабу малар менна балха воагIар а нийслу.

Кхыдола бахьанаш а да дисциплина телхаеш. Из да саг ше дисциплина йоацаш, кIезига кхетам болаш, ший де дезачун бехктокхам ца кхетабеш хилар. Дисциплинана Iаткъаш да балхара нах дIабувлилга а. Дисциплина чIоагIъяран балхара нах дIабувлалга кIезигдаран тIехьа къовсам ледара лоаттабу хIанз а бригадирий, мастерий, хьехамчий, къонача специалистий советаша.

Цехий, отделий цхьаболча начальникий, мастерий, бригадирий нахаца болх бе безам ца хиларо, дукхагIча даькъе ца ховш а хиларо, цар къахьегам вIаштIехьбаккха а цунна лостам бала а ца харо, шоай коллективашка барт бола психологически творчески климат оттае, къона болхлой коллективага баха ца харо, уж шоаш хержа профессе езалургйолча ца бахаро, цар къахьегами цох доагIари вIаштIехьдаккха ца харо Iоткъам бу гIулакха. ДукхагIдолча даькъе къоначар толхаю дисциплина, цудухьа къаьстта дукхагIа бе беза царца кхетам балара болх.

Къахьегама дисциплина телхаелга дIадаккхара, болхлой балхара дIабувлалга кIезигдара, чIоагIа йола къахьегама коллектив хьаяра наькъаш да: фусама-бытовой хьалаш тоадар (болхлошта чубаха цIенош, къонача болхлошта общежитеш, берашта учрежденеш хьалъяр, завода салоIа база хьалъяьккхар, цхьоалагIча а шоллагIча а территоре тIа спортивни комплексаш хьалъяр). Завода цехашкеи участкашкеи къахьегама хьалаш тоаде а кхерамзлен техника оттае а еза завод социальни дегIайоалаяра планага хьежжа. Къахьегама халача процессашта механизации автоматизации яра наькъагIа кулгашца ду балхаш кIезигде деза. Сага фактора лоархIам лакхбаларца дувзаденна подразделеней кулгалхоша коллективе, къаьстта кагирхошта юкъе бу кхетама болх тоабе беза. Мастерий, бригадирий, хьехамчий, тIемеи къахьегамеи ветераний, бригадирий советий, хьатIакхувча кагирхошца болх беча дезалаи школанеи новкъостал деча комиссе, кадрай общественни отдела болх хьинарегIа бе беза.

Цу дерригнеша доккха новкъостал дергда заводера къахьегама дисциплина чIоагIъяра, стабильни йола къахьега коллектив хьахилийтара.

В. АРУТЮНОВ,
«Автоспецоборудование» завода профкома председатель.

Къахьегама ресурсаш: мишта пайда эц царех

ПАЙДАНЕДАР ХЬАЛЛОАЦАШ

Халкъа боахама производственни потенциалах пайда эцалга тоадара, Iилман-технически прогресс сихъяра, производства эффективность лакхъяра геттара лоархIаме да дукхахча сменашка болх белга вIаштIехьдаккхар. Къаьстта ла йиш йоацаш да эггара кердагIйола техника — числовой программаца лелаеш йола станокаш, бийдалах хIамаш хьаю центраш, кхыйолча оборудоване сменноста коэффициент лоха хилар. Цул совгIа, хIанз а массанахьа чакхдаьннадац моральнии материальнии стимулироване системах, техниках кхы а биззагIен эффективнегIен пайда эцара болхлой а специалистий а безам тIабохийталга.

Из проблема кхоачашъяра объединенеш, предприятеш, организацеш производства коэффициент лакхъе лерхIаш дукккхача сменашка болх барга яхарах бола соцам тIаийцар укх шера КПСС, ЦК, СССР Министрий Совето, ВЦСПС. Ленинградски, Харьковски, Ульяновски, кхыча а областашка хьаIайнача опыто тешаву: оборудовани шин а кхаь а сменагIа болх бергболча яхаро йиш хулийт лоацдача хана производства эффективность чIоаггIа лакхъе, къахьегамхой социально-бытовой хьалаш тоадара таронаш хьаеллаш хиларах.

Цу соцамга хьежжа, вай республике болх баьб промышленноста а халкъа боахама кхыча доакъой а предприятеши объединенеши дукккхача сменашка болх барга йоахаш. ХIанз иштта болх беш я республика предприятеех 33,6 процент яраш. ХIаьта, цо йиш хилийтай производства эффективность лакхъе. ДIаяха пятилетка чакхйоалаш производства лохлуш хинна боарам, кхы лох ца болийташ соцабарал совгIа, укх шера итт бетта 2,5 процент из лакхбе йиш хиннай.

ДукхагIйолча къахьегама коллективашка экономически анализ яьй, 1987—1988 шерашка этапегIа участкаш, цехаш, производстваш шини кхаьи сменагIа болх беча яхар нийса лаьрхIад. Чакхйоалаш латт балха моттигашка ю аттестаци, тишъеннача оборудоване 500 совгIа единица пайдана яц, аьнна дIаяьккхай, цар метта керда прогрессивни 450 единица оттаяьй.

Дика вIаштIехьбаьккха бу из болх Старопромысловски районе. Оборудовани хувцара а совъяьннар дIаяхьийтара а новкъостал дергдола информационни центр йиллай.

Производственни фондай дукхагIа болх беш дола дакъа кердадаккхара гIулакхаш хадданза ду «Промавтоматика», «Оргтехника» Iилма-производственни объединенешка, «Союзавтоматстром», «Автоспецоборудование», опытно-экспериментальни, мединструмент заводашка. Министерствайи ведомствайи цхьайолча предприятешка тоалуш да оборудованега, машинашка, механизмашка дукхагIа болх байталгеи царех пайда эцилгеи.

Моттигерча промышленноста министерства предприятешка 1985 шера 1,2 процент хиннача укх шера 1,66 процент лакхъеннай оборудоване сменноста коэффициент. Иштта из коэффициент лакхъеннай Грозненски швейно-производственни, «Оргтехника», «Терек» яхача объединенешка.

Къахьегама коллективаш дукккхача сменашка болх бе йоахалга вай республике, духхьал производства эффективность лакхъяра хинна ца Iеш, къахьегалургдола дуккха нах балха оттабара а бокхача лоархIаме да. Болх дукккхача сменашка бергболаш баккхарах производстве укх шера чуззав кхы тIа а 740 саг. Уж дукха бац, бакъда, лоархIаме хIама да капитальни затраташ а ца еш, иштталча нах къахьега моттиг хилийтар.

Предприятеш дукккхача сменашка болх бергболча йоахаш пассажирски транспорта, торговле балха тIа наха аттагIа хургйола порядок оттае еза.

КIирагIа ялх дийнахьа болх беш я деша даха ха йоацача берий 24 учреждени, 14 я дийнахь-бус бераш чу ца дутараш. 20 берий беши яслен 12 сахьата болх бергболча яха лерхI.

Бакъда, республика экономика дукккхача сменашка болх бергболча яхарах карагIдаьннар кIезига хIама да. Дукххабараш инерцех мукъабаланза, боахам лелабара экстенсивни методаш ца юталуш ба. Грозне балха керда моттигаш Iалашъяра кхы тIа капитальни вложенеш яха гIерт, реальни хьахинна демографически хьал теркал а ца деш. республика районашка бахача нахах къахьегалургдола 80 процент бараш бе болх боацаш боллаше, йолаш йолча производственни потенциалах хIанз а кIезига пайда эц.

Шоай аргIана къахьега коллективаш дукккхача сменашка болх барга яхара йоагIаш йоакхо йиц республика министерстваша, объединенеша, предприятеша. Из бахьан долаш холуш хувцаденнадац хьаIайнача экономически потенциалах, материальнии къахьегамеи ресурсех пайда эцалга. Промышленносте лакхлуш яц фондоотдача, оборудоване сменноста коэффициент, меллашха кердадоаккх керттерча производственни фондай дукхагIа болх беш дола дакъа. ШоллагIеи кхоалагIеи сменаш бокъонца чIоагIъе мегадац. Из ца дудаларал совгIа, цхьайолча предприятешка кIезигбеннаб цу сменашка болх беш бола нах. Къаьстта сатем боабеш да «Красный молот», «Автоспецоборудование» заводаш, «Промавтоматика» объединени, кхыраш санна йолча предприятешка оборудоване сменноста коэффициент лоха хилар, числовой программии станокашка 5—6 сахьатан цхьан сменагIеи мара болх ца байташ хилар.

Республика машинашеча цхьайтта предприятега хьежача хьагучадаьлар хIама хьадеш йола дикка дукха оборудовани тайп-тайпарча бахьанех сеца латташ хилар. Уж сеца латтараш «Красный молот» яхача бIарччача завода яраш миссел я. ХIаьта цу станокашеи механизмашеи шоллагIча смене царех аханеша мара болх быц.

1988 шера 1 январе денз юкъедоаладергда къахьегама коллективех дола Закон, дукхагIа хургья боахама расчетагIеи ше шийна финансировани еши болх бу объединенеш, предприятеш. Из да производствана доалдара экономически рычагаш лерттIа болх бе йолалургйолга.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, къахьегама коллективай советаша хьинарегIа болх бе боагIа йолаш йолча производственни потенциалах дас санна кхом а беш пайда эцара, балхах бухсоццаш хьахур бахьанце бехктокхам лакхбара, шоай лоIаме болх бе эша хьалаш хьахилийтара, инициативеи социалистически хьисапе хIама хьадара тIереи хилара кадрашта, беррига къахьегамхошта кхетам а луш.

Оборудовани сихагIа шин сменагIа болх барга яккхар бакъахьа да, хIаьта уникальнии безача маьхеи оборудовани — кхаь сменагIа болх барга. Сменность лакхъелга хаьдда экономически пайда боалаш, — производство, продукце дикали из арахецара ритмичности, къахьегама овсарле лакхлуш, капитальни вложенеш эшалга лохлуш, болхлой къахьегамеи бытеи хьалаш тоалуш хила деза.

Перестройка кердача этапага даьннад вай, вай толам баргхилар тийша да шоай практически балха тIа партийнии кхыча общественнии организацеша сага фактор, цун творчески потенциал гучаяккха а цун хьинар айде а. коммунистий лоархIам лакхбе, болхлой, конструктораш, технологаш, кхыбола специалисташ вай ханара технологически процессаш юкъейоалаяра, механизацеи автоматизацеи средстваш оттаяра а хьаяра а, производства специализации кооперировании кIоаргъяра чотагIа производство эргаьккха тоаяра гIулакхаш оттадара а кхоачашдара а юкъеоза моге.

Къахьеган вIаштIехьбаккха беза сквозной (дукха сменаш йола), комплексни бригадаш, хIаьта иштта подряда хьалаша болх беш йола участкайи цехийи коллективаш хьаяра къаьстта теркам тIа а бохийташ. Цунца цхьана прогрессивни техникацеи технологецеи балха моттигашка дIахо а динагIа пайда эцара болхлой говзал кхы тIа а лакхъе еза.

В. ЛИСОКОЛЕНКО,
КПСС Нохч-ГIалгIIай обкома промышленно-транспортни отдела заведующе заместитель.

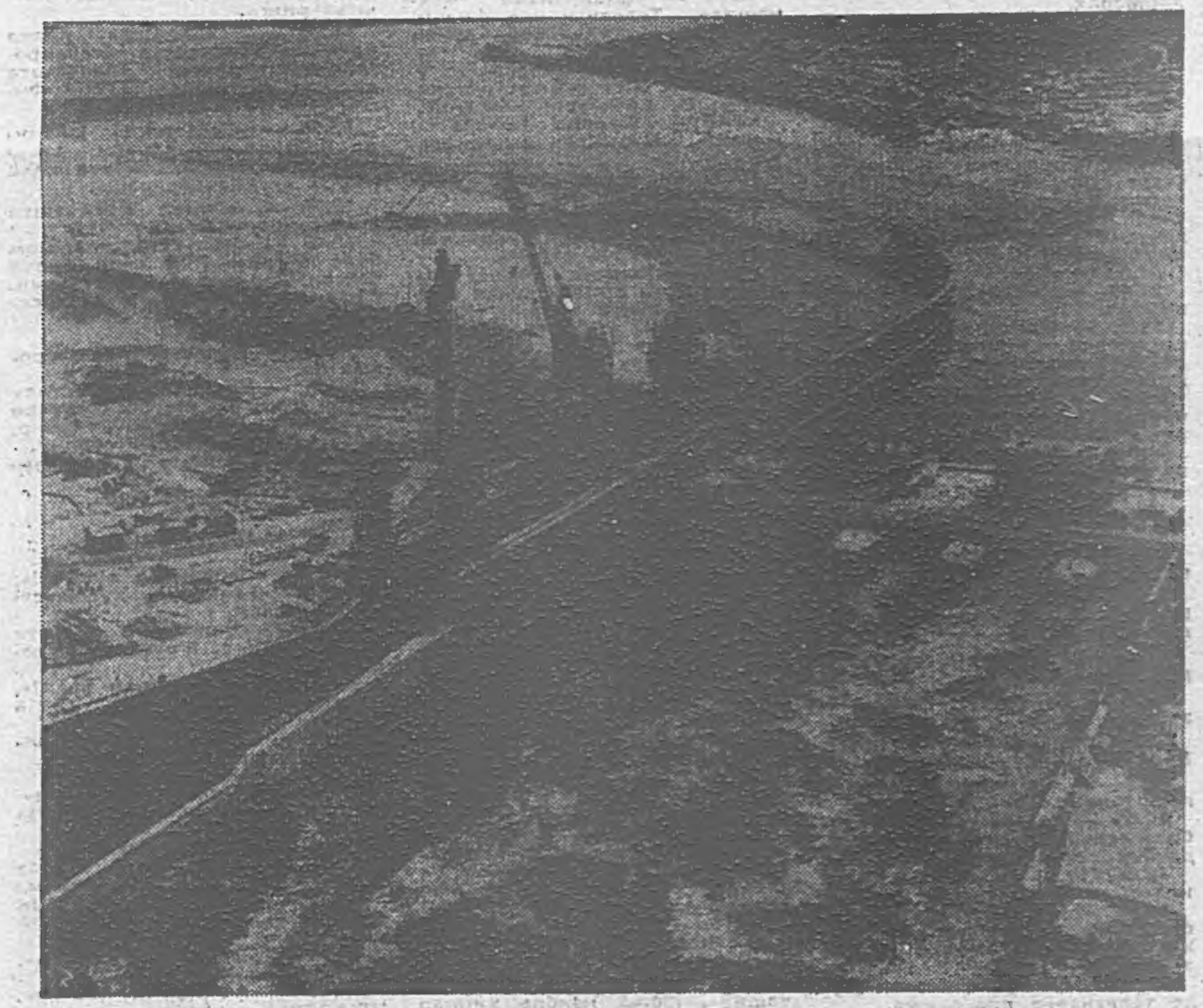

КРАСНОЯРСКИ КРАЙ. Чакхдоалача шера белгала событи я Кодински створе Ангара яхача додача хина сунт тохар. Кастта укхаза хьалъергъя Богучански ГЭС — Ангарски каскаде йиълагIа. Из болх бе йолаелча Иркутски, Братски, Усть-Илимски станцеш чуйоагIача Ангара ерригача энергосистема шера 66 миллиард киловатт-сахьат электроэнерги йоаккхаргъя. Иштта дукха энерги яккхац мехкарча цхьанна а додача хиво. ГIишлон майда итт километр гаьна Кодинск яхача къаьнарча нах бахача моттиге Кодинск цIи йола город хьалъеш латт.

Богучански ГЭС хьалйича дегIаакха йолалургъя Средне-Ангарски территориально-производственни комплекс. Ховш ма хиллара, укхаза лаьттан ченашка доалл аьшк, тайп-тайпара металлаш, мехкдаьтта...

СУРТА ТIА: укхаза хьалъеш латт Богучански ГЭС.

В. МЕДВЕДЕВА сурт.

ТАСС фотохроника.

ЮРТА ЙОЛА ТЕХНИКА

Теша хала дола бакъдар: мехка колхозашеи совхозашеи 1988 шера арахеца лаьрхIалел 30 процент кIезигагIа йолча комбайнашта заказ даьд. Техника тоъац яхаш дукккхача шерашка дувццаше а да из. Фуд из?

Цу тIехь цецвала везаш хIама дац. Боахам лелабара кердача хьалашка яьнна (хозрасчетага, ше шийна финансировани ярга яьнна) юртбоахама предприятеш Iомалуш я доходаши расходаши лархIа. КIезигагIча техниках пайда эцаш хилча а, планагIа лаьрхIа продукци йоаккхалургья, аьнна, соцадаьд цар.

ХьалхагIа дIа хIана эцар цар, шоашта дIалуш мел хиннар? Цу хаттара жоп лу из оттадаро ше. Боахамашта хьалха «дIалора», ма дарра аьлча царна эшарга а ца хьожаш «качйоллар» техника. Потребителa бокъо яцар дикагIъяр харжа а. Дикал-м ювца йоагIаш мича яр цунна кхы яр ца луш хилча.

Боахамаша дIанйора техника ма могга дукхагIа, кхыметтел хIанз шоашта вIалла ца езе а. Оалаш ма хиллара, запаса. Цул совгIа юрта боахама машинаши оборудованин планагIа, централизованни дIанийсъеш колхозийи совхозийи расходех цхьадола дакъа пачхьалкхено шийна дIатIаэцар. Сенга кхоачадир цо? Цкъа-дале, цхьан боахамашка ресурсаш тоъацар, вокхарга совъяла а хулар. ШозлагI-дале, моллагIа а ший продукци дIаэцаргхиларах (нагахьа санна боахамо ца эце, пачхьалкхено а) бIубенна хиннача из продукци хьаечун уйлано юртбоахама машинаш хьаеча предприятей болх дикагIа бара безам лакхбацар.

Бакъда, нийслора боахамий кулгалхоша из е кхы агрегат хьае долале, аьнна, дийхача, из арахецаш йола дукха ха хилар гучадаьлча цецбоалаш а. Из хIама дар централизованни дIахьа нийсдара йолча къаьнарча системе цецвоаккхаш. Техникана заказ дора «лакхера», ахархошта фу хет а ца хьожаш: кердадар царна дIа а ца хойташ.

Кхыча дешаца аьлча, машинаш хьаечоаи уж эшачоаи юкъе дар административни доалдара бухбоаца «ор».

Тахан кхыча кердача боарам тIа даьннад машинаш хьаераштеи уж лелаераштеи юкъера гIулакхаш. ХIанз колхозийи совхозийи кулгалхоша шоаш къоастаду кхай тIа болх бара шоашта малагIа а мел а техника эш. Цул совгIа, юкъарчалдоацдаш; шоаш дергда цар предприятега заказаш а. Цунца разнарядкагIа йолча поставкашкара оптови торговлега боал юрта боахам. Из техниках хинна а ца Iеш, дукхача материально-технически ресурсех а доагIаш да.

«Ора» тIехвалара хьалхара гIа баьккхаб. 1987 шера мехка цхьайолча городашка юртбоахама техника выставкаш-ярмаркаш хилар. Эггара хьалха вIашидухьалъайтта бIаргабайра машинаш хьаераши уж лелаераши, гуш вIашагIкхийтар. Хьахьокхаш дар кердадараш, серийни арахецаш йола техника, машинаши оборудовании хьаяра а лоаттаяра а договораш увттайора. Цул совгIа, мехка цу е вокх регионе пайда эцаш йоаца техника, запасной доакъош, кхыйола оборудовани комиссионни йохкаш-эцаш яр. Масала, Ростов-на-Дону агропромо духхьал балха цхьан дийнахьа ехкар шин миллион сомал дукхагIа мах бола «цунна эшаш йоаца» материальни ресурсаш. Бакъда из хIанзарчоа «форда чура цхьа тIадам мара бац». Госагропрома предприятешка хьаIайнача нормал совгIа йолча 780 миллион сом гаргга мах болча материально-технически средствашка диллача. ХIаьта а юхьиг дIайолаьй, из керттера а да.

Кхыча дешаца аьлча, материально-технически ресурсаш оптови торговле яьхачул тIехьагIа колхозаши совхозаши керттера моттиг лоацараш а хинна дIааиттай, духхьал уж я номенклатура а машинашъераша ю продукци а къоастераш, дика-во хилара мах бераш. Потребитель котвулаш ва.

ХIаьта мишта хургва хьаяь продукци администраце дIанийсъеш, из мел а мишта а арахеца еза «лакхера» указани йолаш ваьгIа машинашъер? Кердача хьалашка болх бар цунна гIойленагIа хургда аьнна хет. Нагахьа санна завода продукци хоатташи дIаэцаши хуле, тIаккха хозрасчети самофинансировании йолча хьалашка производство дегIайоалаяра болхлошта материальни стимулировани яра нах чубаха цIеноа хьалдара, кхыдола социально-культурни гIулакхаш дара цунга ший доалахьа йолаш дикка средстваш юсаргья.

Укхаза духхьал экономически пайда баьнна Iац. Колхозашцеи совхозашцеи юкъарчалдоаццаш бувзам хиларо, машинашъерашка йиш хулийт продукци эшарга хьежжа болх бе. Йолаш йола техника эца саг волча хана заводаша из а цун запасной оатхалаш а арахецаргья. Ца эшача кхачарга хьежжа, моделаш ара ца хецаш ютаргья. Бехктокхамца цхьана ший лоIаме хилар — из юрта боахама эшача техникаи оборудоване проблема къоастае йиш йолча керттерчарех цхьа фактор я. Из меттел халкъа боахаме хьаIайна кхы дукха йола проблемаш къоастае а.

Александр ВОЗНЕСЕНСКИЙ. (АПН).

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

НИКАРАГУА. Къамаш мукъадахара йолча Сандинистски фронта цIе-Iаьржача байракхашца хозъяьча Манагуа центральни улицашка гIолла керта тIа сийрда зигаш а доахкаш вIалла кхоача ца луш дIаухача кагийча нахеи мехкарашеи дийна форд дагабохийтар. Уж мехка керттерча майда тIа — Карлоса Фонсеки Амадора цIерагIча Революце майда тIа ухар Никарагуа ший лоIаме хилари суверенитети лораеш байнача наьха сий дар духьа. Сандинистски халкъа арме бIухой хиннача 15 эзар совгIа волча сага дакъа лаьцар американски агрессена духьала, Никарагуански халкъа революционни карагIдаьннар лорадара тIехьа яьча манифестаце.

Манифестаце доакъашхоша (сурта тIа) суверенни республикана духьала контраса наемни бандаша деш долча зуламаштеи США администарце бIехача агрессенеи чIоаггIа раьза боацалга дIахайтар. Цар СФНО кулгалхошта дош делар моллагIча тIаккхувдарах революционни карагIдаьннари республикеи лораергья, аьнна.

Рейтер-ТАСС телесурт.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ПАЧЧАХЬАЛКХЕНАШТА КЕРТЕ ЛАТТАРАШ ВIАШАГIКХЕТАР: ИТОГАШИ ПЕРСПЕКТИВАШИ

ДIадахача кIирагIа М. С. Горбачевеи Р. Рейганеи Вашингтоне кIал кулгаш яздаьгаьна кхетар юкъерча боараме а кIезигагIа а дола ракеташ дIаяхара хьакъехьара советско-американски Договор ма дарра аьлча, дунен берригача цIи хеза болча политически деятелаша, дунен общественносто, тайп-тайпара лостамаш долча кепайоазоно исторически хIама санна лаьрхIад. Цу тайпара — исторически, аьнна, — мах баьб дунен керттерча шин пачхьалкхен кулгалхой вIашагIкхетара а. Иштта тайп-тайпара, цхьайолча хана диаметрально вIашдухьала а, мировоззренчески позицеш йола нах цхьатарра раьза болаш хиларо укх тайпара цхьа вывод яйт, хетаргахьа, тIеххьарча шерашка вай мехко кердача политически уйлан аренашка дIадийна фу тIадала лоладенна хиларах тешаш вай долга хьа а хьохкаш.

ВIашагIкхетара исторически лоархIам латт эггара хьалха цун хаьддача результатех. Гаргтарча кхаь шера исторечухь эггара хьалха 500 километрагара 5500 километрага кхоачаш радиус а йолаш тоха йиш йолча ракетий ши клас цIенъяь дIайоаккхаргхиларах — ховш ма дий хIанзалца хьа СССР-и, США-и, мелла боккха лоархIам болаш хьалхагIа яь соглашенеш хинна яле а, алхха герзаш дукхагIа ца хилийта гIерташ, кхыча дешаца аьлча, ядерни герзаш Iоаделга юхаувзаш мара ца хиннилга.

— Шинна а кулгалхочо стратегически герзаш 50 процент кIезигде а моллагIдар санна долча герза Iоткъам мелбара тIехьа болх бе а лаьрхIа хилар чIоагIдарах.

— Герзаш дIадахара даькъерча кхыча соглашенешта проверка яра гIулакха лард хила йиш йола, шоай кIоаргалгеи шоралгеи диллача шоаш санна кхы йоаца, инспекцеи тIахьожамеи процедураш кичъяь хиларах.

— Ядерни тохкамаш делга дизза соцадара хьакъехьа барт бе лаьрхIа хилар чIоагIдарах.

— Дунен халкъашта юкъерча проблемай шеррача гомагIа йола оагIоний позицеш, нагахьа санна вIаши гарга йоалае мегадеце а уж къаьгга хьахьокха таро хилийтай лакхерча боараме дагардар дIа-юха дувцарах, хIаьта из бахьан долаш гаргтарча хана шин оагIорахьара бувзамаш, региональни конфликташ, сага бокъо санна долча доакъошка хоадам боллаш йолча решенешка довла таро хьахинна хиларах.

Исторически аспекте къаьстта чIоагIа лоархIам болаш хIама да Пачхьалкхенашта керта латтараш Вашингтоне вIашагIкхетар баьхан долаш йоаккхача шин державана юкъе дIа-юха леладу гIулакхаш кхыча тайпара хинна дIаотта тарлуш хилар, дунен тIара политически климат кхыча тайпара, дукхагIа аьттув болашагIа хинна дIаотта тарлуш хилар. Сага гIулакхий сфера санна йола политика, наькъийи стереотипийи вахара реалешка хьежжа йоацача къаеннача оамалех мукъа а яьнна нравственни оамалаш Iомае тарлу.

БIарччача кхаь дийнахьа американски столице лаьттача психологически хьало массанена а хетадолийтар СССР-ан США-неи, Малхбоаленнеи Малхбузеннеи юкъе латта цатешама, дегабуамаш дара, конфронтационноста пен, хетаргахьа, эттIа а эга а болабенна болаш санна. Из иштта хеташ хилар наьха белакъежара а кулгаш лувцара а, цIенача дегтIареи паргIатеи шоашта хетар дIа-юха дувцаш, чакхдаккха лерхIар кхоачашдара наькъаш лехаш хилара йIовхало чIоагIбора вашингтонски хаоттам: американски столицана IотIаохкаенна лаьтта еза морхаш дIаьйлар, Iай санна боацаш къегаш сийрда баьлар малх а.

Хано хьахьокхаргда, дунен политике хIанз хила доладенна хувцамаш иштта дIагIоргда е гIоргдац. Кхетадеш ма хиллара, дикагIчох дукхагIа теша доглоагIа. Цхьабакъда дагадоагIаш хила деза мел бIаьха а шаьра боацаш а хилар хIанзза кIала кулгаш яздаьча Договорага вай кхоачадаь бола никъ, хIаьта дIахо йодача хана американски конгрессе цунна ратификаци ялцца мел дукха из тохкаргда а. США дукха ба хIанз а цу договоренноста меттел Советски Союзацара лерттIа гIулакхаш а лоалуш боаца нах. Океанал дехьара хIанз а хьахозаш я вай мехкашта юкъе тIом хиланза баргбац яхаш цIогIарч деттарий оазаш. ХIаьта цу тайпара бараштa кердача тайпара уйлаш елга хIанз а гаьна да. Долче, кIезига духьаленаш хургьяц кердача соглашенешка бодача наькъ тIа, бIарчча хьайийцача дунен политика хувцара духьала.

ВIашагIкхетараш долча хана, публични къамаьлаш деш президент Рейган чIоагIа юхаозалуш а тактични а хиннав уйлаш вIашагIкхеташ йола моттигаш санна вIашдухьала йола моттигаш а белгалйоахаш. Лоацца аьлча, раьза вола фусамда санна вокхха советски хьаьша лоархIаш хиннав из. Бакъда визит хилалехьа хьалхха кхыча тайпара вар из, ВIашагIкхийттача Штатий реакицонни гIозараш, хьалха а санна Советски Союз «эгIазлон империи» санна ше лоархIаш хиларах тешаде а гIерташ. Хаттар отт: мишта хургва американски президент хIанз, вIашагIкхетар чакхдаьнначул тIехьагIа, фу аргда цо, керттерча даькъе, гIулакхаш мишта лeладергда цо?

Шин мехка юкъе таханарча дийнахьа белгала тайп-тайпара гIулакхаш долаш да. ВIашагIкхетара итогех цхьана яьча Заявлене тIа белгалдаьккха ма хиллара, уж «иштта хиланза даргдоацаш дац». Конфронтаци дIаяккхаран шин мехка юкъера гIулакхаш чIоагIагIеи стабильнегIеи хургдолаш оттадарaи шинна а кулгалхочо барт баьб диалоги ерригача сферашкара конструктивни дIа-хьа леладу гIулакхаши хьинарегIа леладе, аьнна.

Фусамдаьга Iодика ювцаш М. С. Горбачева аьннад: «Тахан Советски Союзи ВIашагIкхийтта Штаташи гарга яьхкай юкъарча де лерхIачоа дунен халкъашта юкъера кхерамзле чIоагIъяра. Бакъда из хIанз а даь даьннадац. ДIахо бе безар боккха болх ба. Из дIаболабе беза тIехьа ца а тетташ».

Из ба а ба хьабе безаш бола боккха болх.

ФКП: КЪОВСАМА ПРОГРАММА ТIАИЙЦАЙ

Сент-Уэн яхача Парижски болхлой бахача моттигерча спорта Двореце чIоагIа екаш я «Интернационала» оазаш. Коммунисташа лохк партийни гимн. Традици а хинна дIаэтта ма хиллара иштта чакхъяьлар ФКП аргIанара XXVI съезд. ХIанзарча Франце политически вахаре лоархIаме событи, французски коммунистически болама исторе белггала этап хинна дIаэттар из. Форума балха юкъе дакъалоацаш хилар 116 вежарашха йолча коммунистически болхлой партей, къамаш мукъадахара боламий а прогрессивни организацей а викалаш, цо хьахьокхар ФКП дунен халкъашта юкъе доккха сий долаш хилар. Французски коммунистий съезде хиннача КПСС делегацена керте латтар КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь Е. К. Лигачев.

Декабра бIарччача пхе дийнахьа съезда 1.700 совгIча делегато йийцай чурчеи арахьарчеи политика, партийни балха проблемаш йийцай. Цу проблемай лоацца маIан чулоацаш дар президиума тIехьашка хьалтеха даьлла доккха лозунг: «ФКП къовсам, кхотаялар, чIоагIал — нийсхон, паргIатон, машара духьа!»

Французски коммунистий лакхерча форума керттера политически итог — парте керда программа тIаэцар. Из документ юххера а могадалехьа хьалха ерригача партийни организацешка массехк бетта цун проект кIоаргагIа а массе оагIорахьара а йийцай. Лакхача боараме демократически, гучахьара, активни характер йолаш чакхдаьлар из ювцилга. Цунна тешал деш хIама да редакционни комиссе 1.638 предложени йийца а 285 тоадар тIаийца а хилар. Программа съезде практически лаьрхIача берригаш а раьза болаш могайир: 1692 делегат цунна тIехьа хилар, алхха 12—цхьаккха хIама ца оалаш сецар. Иштта берригаш раьза болаш могайир ФКП Генеральни секретара Жорж Марше съезде яь доклад а. Цу документашта духьал цхьаккха а саг хиланзар, цо хьахьокх парте кулгалхой политически никъ бизза хьаллоацаш хилар.

Кердача программа тIа Францерча политически, экономически хьала а, хIаьта иштта хIанзарча дунен халкъашта юкъерча хьала а кIоаргга анализ а яь, белгалдаьд гаргтарча шерашка парте, цун стратегеи тактикаи керттера лехкараш. БелгалдаьккхалхьатIайоагIача бIаьсти хургдолча президентски хоржамашца дувзаденна коммунистий кандидат Андре Лажуани харжара кампанена йола дика лард хинна из дIаотта а тарлу. Программа тIа ла, масала, 2000-гIа шу хьатIа кхачалехьа ядерни герз дIадоаккхилга, герзаш дIадахареи дунен халкъашта юкъера кхерамзле чIоагIъяреи процесс дIахо хьолга Франце коммунисташа чIоагIа хьадехаш хилар а.

Делегаташа хержай парте кулгалдеча органий керда состав. ЦК эггара хьалхарча пленуме ФКП Генеральни секретаралла юха а хержав Ж. Марше.

Юрий ЛОПАТИН,
Юрий РОМАНЦОВ.
(ТАСС).

Тхьамко французаш боабу

ГIаьле озар — из дуккха бола французаш бовш хилара бахьан. Из вывод яьй правительствана лаьрххIа доклад кийчъяьча цIи хезача французски Iилманхоша Жан Бернара, Морис Тюбиана. Цар къахьегам — цу воча оамала тайп-тайпара аспекташ Iомаеш хиннача экспертий группо даьча дукхахча тохкамех хьахиннар.

Доклада тIа белгалдоаккх, французашеи француженкашеи (уж гIаьле озараштa юкъе дукхагIа ба) гIаьле озара хьакъехьа дунен тIа хьалхарча моттигах цаI йоаккхалга, шера мехка вахача хIара кхийнача саго дIалаьрхIача 2,4 килограмм озалга. Гучадаьннад, никотино шера 53 эзар гаргга француз вувш хилар. Из хIара иттлагIвар пехкашта, багена, ченна рак яха, иштта кхыдола, кхераме лазараш хулийташ йола гIаьле озарах яхалга а да. Цифраша шоаш хьагойт из иштта долга. Укх тIеххьарча итт шера тхьамка шозза дукхагIа дохк, хIаьта цу юкъа пехкашта рак хулилга 40 процент лакхденнад.

ГIаьле озар из духхьал сага бала боаца шоай гIулакх лоархIараш харц ба, яхаш, язду Iилманхоша. Цо ерригача пачхьалкхен хьал-таронна а зе ду. Итт шу хьалха балха бола нах гIаьле озарах ца могаш хилар бахьан долаш шера 26 миллиард франк зе хулар. ХIанз из зе 46 миллиард франкага кхаччалца хул.

Цхьабакъда, къаьстта кхерам тIатувс бераша гIаьле озаш хиларо. Реклама эффективни яр! ХIанз бокъонца гIаьле оз 12—13 шу даьннача 12 процент долча бераша. Из кхераме оамал йоаллаш ялхайтта шу даьнараштa юкъе ахаши, барайтта шу даьнарех кхоалагIа дакъеи ба.

ГIаьле озачарна хулача лазарех, уж бовш хиларах йола статистика наха дIайовзийтац, хIана аьлча, цо «тхьамка паччахьий» хьаштaштa дикка хIама тох яхаш, белгалдоах Iилманхоша. Тоъам болаш да цар Франце шоай продукцена реклама яра хIара шера миллиард гаргга франк дIадохийташ хилар. УнахцIено лораяра министерствос гIаьле озар зене долга дIахайтара еш йола ассигновани цунца нийсйича нах беларгболаш я.

ГIаьле озараш кIалхара баьха ца Iеш, царна уллув бараш кIалхара баха беза, хIана аьлча, цар унахцIенонна а вокхарчоа нийсса зе ду. Доклада тIа хьалхадоах, цу хьакъехьа гIаьле озарца къовсам лоаттабара шерра къаман юкъера кампани дIайолаелга, дешара заведенешка беча пропагандистски балха хьинар айделга, хIаьта иштта тхьамка фабрикантaшкара йоаккхаш йола налогаши, ЭЕС мехкашка эггара лохагIа дола цар продукце маьхаши дикка лакхделга.

Из доклад кепатохаро еррига Франци хьалхьоайир. Документа тIа яьча выводашта гонахьа ира полемика дIайолаелар. ХIана аьлча цо йоккхача бизнеса хьаштaш хьалхьоадаьд. «Тхьамка паччахьаша» кхы хьем ца беш, пресс-конференци йир, из деррига юхьмаччахьа дакха гIерташ цхьайолча статьяш кепатехар.

ГIулакх, унахцIено лораяреи дезалеи дешаех йолча министра-делегата Мишель Барзака, экспертий выводаш хьаллаьцача Къаман собране заседане лаьрххIа хоам бе безача кхаьчар. ГIаьле озарца къовсам лоаттабар — къаман юкъара лоархIам бола гIулакх да, аьлар цо, хIана аьлча никотино паччахьалкхенна, бахача наха геттара доккха зе ду. Цхьабакъда, тхо из вIалла ца озийтара духьала дац. Керттердар —профилактика, шерра пропагандистски кампани чакхъяккхар. Цу ханна правительство медицински учреждени, школашка гIаьле вIалла ца озийташ дIаяккхара дола де дезараш тIазца лаьрхIа я.

Тхьамка кIур... Цунца къовсам лоаттабе беза ха хьатIакхаьчай, йоах Франце.

Виктор ХРЕКОВ, ТАСС корр.

ИНТЕРВЬЮ

ДоттагIала накъаш

Бокъонца дола интернациональни доттагIал хоттаденнад Советски Союзен Йеменски Халкъа-Демократически республикан комсомольцашта, кагирхошта юкъе. Цунна дола къьгга тешал да каст-каста дIа-хьа уха вежарашха делегацеш, культурни бувзамаш. Масала, дIадаха шу чакхдоалаш а ер шу дIадолалуш а Йеменера хьаьший шозза Нохч-ГIалгIайчене баьхка хиннаб. Боккхача безамца тIанйцар уж вай республике.

Дукха ха йоаццаш вежарашха болча Iарбий мехка яхача делегаце кулгалхочун заместитель волаш хиннав ВЛКСМ Нохч - ГIалгIай обкома секретарь Амирханов Iалихан. Йемене бахабар вай мехкахой, «Зама» яхача ансамбла доакъашхой Усманов Имран, Димаев Iаьла, Димаев Iамарбек, Дзейтов Тимур, Габриэлов Борис. Уж бар культурни программа лелае езараш а.

— Фу дар хьа Йемене эггара хьалха бIарг тIаэттар?

— Аденера нах... ДукхагIбараш тIадувхаш Iарбий халкъа гIирс болаш бар. Сиха кхетадора цар тхо Советски Союзера долга. ХьатIаухаш моаршалаш хеттар, кулгаш лувцар. БоккхагIбараш санна безаме дар бераш а. Ала деза, йеменцаш хьаша тIаэца ховш болга. Из гучадаьлар сона тIехьагIа: чувенача сага — дикагIбола кхача, гIанд, менги, мотт-юврагIа.

— Мичахьа хилар шо? МалагIа вIашагIкхетараш чакхдаьхар?

— Кхаь провинце — Адан, Альян, Лахш. Кхаьннахьа а моттигерча кагирхой организацей кулгалхошца вIашагIкхетараш хилар. Дика тIанйцар тхо тIема часте, цIилеторгаш еча фабрика коллективо, юртбоахама госхозийи кооперативийи болхлоша. ДукхагIа укхазара гуш яраш бананаши кофейни плантацеши я. Уж я дIа мел хьежача. Соахка цу культураша рекордни хьувкъам беннаб. Моттигерча порте долаш тхона дайра йеменски продукци Советски Союзе дIаяхьийта тIайотташ. Иштта укхаза дайра вай мехкара республикана хьадайта мовхьаш. Из новкъостал Iалаьмате эшаш да, хIана аьлча 1986 шера политически кризис хиннай Йемене. Доккха зе даьд цо халкъа боахама, халкъа шийна. ХIанз дика гуш я цо йита лераш. Цхьабакъда, «лазар» дIадоалаш латт, сатем отташ латт мехка.

— Мишта дIайодар культурни программа?

— Iалаьмате езаелар «Зама» йеменцашта. Боккхача безамца ладувгIар цар нохчий, гIалгIай, Iарбий, английски, французски меттала вай артисташа даьхача иллешка. Езаелар ашараш а. Дика довзаш да укхаза вайнаьха халкъа халхар. Йеменцаша шоаш а говза ду из.

ТIеххьара ала ловра сона, йеменцаш хIама хара чIоагIа тIера болга. Дукха хаттараш дора цар тхога перестройках, гласностах, вай общеcтве хулаш латтача демократизацех, парте машара политиках. Царна шоашта гарга дар уж гIулакхаш. Советски Союзо дерригача дуненна гойташ бола керда никъ массайолча паччахьалкхенаштеи халкъаштеи дика масал да, йоахар.

Вежарашха болча мехка кагирхошца дIакъасташ уж вай долча хьоашалгIа хьийхар оаха. Цар из баркал оалаш тIанйцар.

М. КАРТОЕВ.

Iалама доттагIий

Iалам дезаш а, из лораде ховш а бераш хьалхедар патриотически кхетам балар санна да. Бераш зIамига долаш дезале, берий бешамашка, школашка, лоацца аьлча, общественни вахаре массайолча моттигашка болх бе беза цу хьакъехьа. ХIанз цхьа форма я натуралистически балха юннатий кружокаш хьаеллар.

Масала, Грозненски районе дукхагIйолча школашка дикагIчарех цаI я Долински юкъерча школа «Юннат» яха кружок. Из хьайнилла 9 шу совгIа ха я. Из хьаеллаш дукхагIа дакъалаьцар а, цунна массаза кулгалдер а я хьехархо - методист, «СССР-а халкъа образоване отличник» Старинская Людмила Афанасьевна.

...Итт шу хьалха дар из. Кердача школа гонахьа шаьра лаьтта мара дацар. Хьалха ше берашца вIашагIкхийтача, Людмила Афанасьевнас дийцар баьцовгIаша луча пайдах, дийцар зизайи гаьнийи вахарах лаьца. ЦунгIа ладувгIаш даьгIача бераша, уйла а яь, школана гонахьа йоккха беш е лаьрхIар.

Цу хана дIаболабелар атта боаца болх — хьехархочо кулгал а деш, бераша дIаегIар гаьнаш, зизаш, кхыйола баьцовгIаш. Тесса йитанзар шоай классни кабинеташ а.

ХIанз цу школе опытни участок, дендроучасток, зизай клумбаш, школана гонахьа егIа листта гаьнаш я. ХIара шера цу кружоке 25—30 дешархо хул. Шошоашта хозахета гIулакхаш корадоагIа царна укхаза.

ЦIагIара баьцовгIаш лелае а таро я дешархой биологе кабинете. Цу чу 30 тайпара я уж.

Дийна хIамаш езаш из вале, укхаза я эпаш, попугаяш, аквариумашка лела чкъаьрилгаш, кхыйола дийна хIамаш.

Укхаза царга хьежа Iемача бераша, цIагIа а лелаю цхьацца йола хIамаш. Царех я 9-ча класса дешархо Дадаева Лайла. Кера кIориг кора а яь, хьалкхеьй цо. ХIанз цу тайпарча садоаллача хIамай уголокаш я юртарча дуккхача наьха цIеношка.

Юнаташа массехказа тохкамаш деш, опыташ чакхйоах оалхазарийн хьайбайи вахар Iомадеш. Масала, дукхача шерашка эпашца опыташ еш хиннаб юннаташ З. Ибрагимова, С. Бондарев, А. Корнеев, иштта кхьбараш а. Попугаяшта доалдаьраши, царга хьийжараши ба Кузнецова Оля, Уварова Оксана, Григорьева Вика. Школе коарча участка тIара баьцовгIаш Iомаеш, тайптайпара опыташ чакхйоах юннаташа. КIа, герга кхеш, борц, кхыйола баьцовгIаш я цу участке. Къоастаьйча участка тIа дIаюв «ЦIеча книжка тIа» дIаязъяь баьцовгIаш.

Кружоко беш бола болх дIаязбаьча плана тIа я Iалам довзара е еза экскурсеш: «Хьалха зиза тоха баьцовгIаш», «Гурахьа Iалам хувцадалара белгалонаш», «ЦIеча книжка тIа дIаязъяь баьцовгIаш», кхыйола экскурсеш.

Ха хувцаялара, Iаламе хула белгалонаш берашта дикагIа йовзаргйолаш, царна хетаяь я уж ерригa мероприятеш. Цул совгIа дарбан баьцаш, ара тIаювлача баьцовгIай ги, сом гулбу цар.

Экскурсе бахача а, школе коарча участке болх беш а, шоаш белгалдаькхар къоначча натуралисташа дIаязду дневникаш тIа, альбомаш тIа, кийчъю стендаш, рефераташ.

ТIеххьарча хана цар кийч. даьча альбомашта юкъе я «Зизай дунен тIа», «Тамашийна баьцовгIаш», «Зизай цIей» яха сурташцеи рисункашцеи кийчъяь оагIонаш.

Бераша шоаш кийчдаьд «Уж лораде деза», «Царга хьажа вай декхар да», «Iалам лораде вай?» яха стендаш а.

Укх шера Грозненски района Iалам лораеча общеcтвос плакат арахецаш, цига дакъалаьцар цу школерча 6-ча класса юнната Магомадова Лиляс. Цо язъяьча статьяс боккхийчаргара дийхар къоначча натуралисташта гIо дар.

Людмила Афанасьевнас кулгал деча кружокерча бераша массаза литературно-музыкальни композицеш увттаю. Цига бераша ю баьцех, зизаех дувца докладаш, Iаламах лаьца стихотворенеш еш.

Зизай курсий выставкаш а хул цига. Школерча хIара классо шо-шоай зизай курс кийчъю цу выставке гойта. Берий дай-ноаной, тIема, къахьегама ветеранаш, юртара нах вIашагIкхийте цIей хул из. Иштта пайдане болх бу берашца хьехархочо Старинская Людмила Афанасьевнас.

С.-М. ЯСУЕВ.

ПИСЬМО ЛЕРАГIА

КIАЙДАР КIАЙ ХИЛА ДЕЗА

...Сона хьалхашка вагIа юкъерча ханара саг. Цо дувцачунга ладийгIача кхетаде хала дац тахан боккха бала тIакхаьча, йиш еха из волга. Нанас даьна яьча цаI мара йоацача йишас Кизаев Авалу, ший нанас ваь а воацаш, даьна ваь воша ва, яхаш харц хабар арадаькхад.

Харцо моллагIа а я хала. ХIаьта шийна везача саго ювце — шозза. Хетаргахьа, аггара сий доацашагIдола хIама да сом-эппаз бахьанце гаргарча саго вас еш ювца харцо. Цу хьакъехьа хургда таханара вай къамаьл.

Кизаев Авалу лор ва, медицински Iилмай кандидат. Фу бала тIакхаьча венав из редакце?..

Вахаро дукха хьийстача нахах вац Авалу. Из зIамига волаш кхелхар нана, йоккхагIа йола йиша Туман Авалун даь сесагаца бисар. Атта ха яцар из. ТIом чакхбаьннача шерашка нийсделар берал. Виззалца даа, дувха дацар. ХIаьта а кхоаненах дог ца дуллаш, дика доагIаргдолгах тешаш бар нах.

Шийн цаI мара доаца бер 1,5 шу даьлча Iоажало дIадихьа даь сесаг Магомадова Iайшат ше Iодаьча берашта санна доал деш, царна дега йIовхал телаш хьайоагIар.

ХIанз-м Тумайи цун вешийн шоай ба кхийна а кхувш боагIаш а дезал. Царна даа да, дувха да. Хеталора, цунга хьежжа гаргарча наха юкъера морзо а хургья, аьнна. Бакъда, халахете а из ишта дац. Авалуца ков-карт къувсаш я тахан йиша Тума. Шоана ма моттала чуIе фусам йоацаш, кIал йнса из лелаш я, аьнна, яц. Из-м 1959 шера денз г. Грозне Сайханова цIерагIча улицагIа квартира а йолаш яхаш я. Дукхача дезала нана я Очерхаджиева Тума. Цхьабакъда, эшшача моттиге бIаргех хий хеца а ховш, шийла къалолашагIеи мискагIеи саг яц, яхаш лелаш я. ХIаьта гIулакх ма дарра ца довзар-м цох тешаш а моттигаш нийслу.

1958 шера КизаевгIар Казахстанера цIабийрзача Авалус Урус-Мартановски районерча ГIойтIара Наглов Иван Федотовичагара цу ханара ахча 4000 сом а денна, цIеноши лаьттеи ийцар. Эцачой дохкачой вIаши договор а оттадир, ГIойтIарча юрта Совета председатели депутаташи тешаш а болаш. Цу хьакъехьа документ а долаш да. Цу хана денз ший ковкартах йоагIа налог а дIателаш, А. Кизаева цIерах ба вай бувца боахам, цига дIаязваь а ва из.

1965 шера Урус-Мартановски госбанкера юхалург ссуда а ийце, А. Кизаева тиша цIеноше дIа а даьхе, кердадараш хьаллу. 1982 шера еттача кирпишкаца облицовка а, цIеношта капитальни ремонт а ю по. Из бакъду Гойтински юрта Совета депутаташа А. Манцаева, М. Типаева (документ долаш да). ХIаьта лоалахоша, Кизаева ше яхачогIа, цIенош хьалдеш, уж тоадеш Тумас а е цун дезало а новкъостал даьдац, е цу хана цу юрта а баьхкабац. Даь сесаг, Магомадова Iайшат, 1975 шера еннай. Цул тIехьагIа шийтта шу даьлча Тумана дагадехад цIенах шийна дакъа даккха. ХIанз, хьагучогIа, ше яхачоа тIара яла дага а яц.

Из дерригa а кIориг долаш да цхьаькха. Шийца харц ши теш а оттаваь, ше Магомадова Iайшата йоI я, Кизаев, Авалу ший воша а вац, аьнна, г. Грознерча Октябрьски района халкъа суде яхай Тума. ХIаьта 1987 шера 6 августе. су судо решени яьй Очерхаджиева Тума Магомадова Iайшата йоI я, аьнна. Теша хала да цу тайпара решени тIанйца хиларах. МалагIча документех ког гIортилга еш дийцад из дош. Из я Гойтински юрта Совето Магомадова Iайшата цIерах юртарча исполкоме дIаяздаь цIенош да, аьнна, енна харц справка.

Духхьал цу цхьан каьхатилго юхмаччахьа даьккхад дерригa а. ГIулакх ма даррa техкача гучадаьлар из. Цигга гучадаьлар Кизаев Авалу дас кхозлагIа 1936 шера йоалаьйча Магомадова Iайшата, ше мел йоаккха ха мар венначул тIехьагIа маьр воIо кхоабаш яккхар а, цхьаккха боахам цун цIерагIа ца хинналга, кхыметтел из Ведено балха хьожавича, цунца цига даь сесаг дIаяха хилар а.

Цхьаннена а хезадац маьр воIон даь сесагон шоайла во дош оалаш. Авалус чIоагIа дика саг яр, яхаш ювц из. Вай лакхе ма аллара, Авалу даьна даь цхьа бер мара дац Магомадова Iайшата, хIаьта из а 1,5 шу даьлча кхелхад.

Из шаьра хов Тумайна шийна, юртахошта. Дале а, цIаьрматало саг бIарзву, оалаш ма дий. Из хинна хила деза-кх цунна а. Кхы мишта кхетаде деза Iайшат шийн нана а я, ков-картах шийна дакъа а кхоач, яхаш шийн бокъо чIоагIъе гIерташ из лелар.

Оалаш да: ахча юкъедаьлча гIулакх талха долалу. Хозахета аьнна дац из.

КховзткъалагIча шера чу яьнна Очерхаджиева Тума фухха даь а, веший цIеноех шийна дакъа доагIа, яхаш, хIамилг яккха лаьрхIа я. Гаргало йицъеннай цунна. Хетар зIамига йолаш денз да-нана тIера дIадаьннача цунна из мах дунен чу мел долча хIамал безагIа хургба, аьнна.

Очерхаджиева Тумас леладер бозбуачал хилара тешал деш цхьаькха а да. Гаргарча наха: 1918 шера ваьча, Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа дакъалаьцача Хасанов Абдурашида, 1916 шера ваьча Халидов Сайпе, 1910 шера яьча Авалои Тумаи наьна йишас — Латаева Набисата, кхычар тешал ду Магомадова Iайшат Кизаев Ахьмадага 1936 шера маьре ена хилара. Из иштта хилара тешал деш да 1936 шера 8 октябре Магомадова Iайшат Кизаев Ахьмадага маьре йоагIаш мел ена поартал тIа йолаш оттадаь документ а. ХIаьта адресни бюро долча даннех а Тумай паспорта тIа яздаьчох а из 1932 шера 7 январе яь я. Кхы мел дар дIадаьккхача а уж ши документ харц хила йиш йолаш дац. Цудухьа Тума цхьаккха дича а Магомадова Iайшата йоI хила йиш яц, Тума цу хана 4 шу даьнна йиIийг хиннай. Авалои Тумайи бокъонца йола нана Латаева Забура хиннай. ХIанз а дийна я Магомадова Iайшата акхар даьга маьре яле яь йоI. Цо а тешал лу Тума ший нанас яь йиша ца хилара.

Из дерригa теркал а лаь, кIеззига эхь-бехк хийтта юхавала декхарийла вар кхеташ вола саг, аьнна, хетадала тарлу. Цхьабакъда, Тума иштачарех яц. Цунна миччахьара кораваьвале а «кораваьв» харц ши теш. ХIаьта лакхе вай ма аллара, цар новкъосталца Октябрьски халкъа судера справка а йоаккх ше Магомадова Iайшата йоI я, аьле. Юридически цхьаккха а кIал кIийле йолаш бац судо баь сопам. Хетаргахьа, ши теш а оттаяь, боккха бала шийна тIакхачара кеп оттаяьча Тумай къамаьло шекбаьха хила беза-кх суда болхлой. ХIаьта а законa тIерабовла бокъо яцар цар. Бакъда, гIулакх ма даррa техка даларе, тахан вай дувца дезаргдацар ер дош. Цхьаькха а да судо теркал ца деш дита: Кизаев Ахьмада Тумас «Магомадовна» яха даь цIи лелаяр, ГIойтIарча адресах из цIаккха а яьха ца хилар, кхыдараш.

Кизаев Авалу лор ва. Невропатолог, медицински Iилмай кандидат. Неврозах, стрессах дола хIамаш духхьал книжкаш тIара дайза Iац из. Цкъа цIийлуш, цкъа кIайлуш, цкъа бIаргаш диззе хий кхехкаш вагIа из сона хьалхашка.

— Хала хIама да тахан сона тIакхаьчар, — йоах Авалус. — Наха нийсса бIарахьежа эхь хет сона. Йишийца дуккхаза а къамаьл даьд аз. Бакъда, из шийчун тIара яла дага яц. Наха а мотт цхьацца. ХIаранега со бехке вац шоана яьха а мича воал.

Авалугарча хьалах кхетара дукха къахьега дезац. Эхь-эздел долаш, ше балха волча дика лоархIаш ва из. Дог-цIена саг ва. Цудухьа чIоагIа Iаьткъад цунна Тумас леладу харц гIулакхаш.

КIай дар Iаьрж де гIерташ кхест Тума. Ше бакъйоацилга цунна шаьра хов аьлча, харц хургдац. ХIаьта а цIаьрматало боад техай цунна. Долче, во масал да цо ший дезалхошта лур.

Сага вахара бух ба эздел. Сутар хиларо, ахча дезаро оахк из бух. Цул тIехьагIа харц цу тIа хьалъетта гIишло.

Теша лов, Октябрьски халкъа судо яь харцахьара решени республика правови органаша юха йоаккхарг хиларах.

КIай дар кIай ца хилча дарг мичад.

А.-Г. УГУРЧИЕВ,
тха спец. корр.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕПРОГРАММА

15 ДЕКАБРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — «Вошалг, езалахь революци». Телевизионни спектакль.
9.40 — ДIалохх Дина Иоффес (фортепиано).
10.20, 17.00 — «Кердадараш».
17.15 — «Школа — перестройкан проблемаш». Школан производстван бувзам. Дакъа лоацаш ба: Грузински ССР просвещене министр Н. Васадзе, парте Тбилисски горкома хьалхара секретарь В. Н. Алвидзе.
18.00 — «Тlом». Мультфильм (Украина).
18.10 — «ХIанзара дунен болхлой болами».
18.40 — Поэзе минуташ.
18.45, 23.10 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Шахматех дунен чемпионат.
19.05 — Радикальни реформан наькъашка.
19.20 — «Новкъост илли» яхача Ерригсоюзни телевизионни конкурса доакъашхой тIеххьара концерт.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройкан прожектор.
21.50 — «Йоккхача планагIа — саг». XII-ча телевизионни фильмай фестивалах. ДIахьор — кинорежиссер О. Уралов.
23.20 — «Закон гармонии». Бразильски архитекторах, общественни дейтелах Оскар Нимейерах.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Юрта боахам». Киножурнал.
8.35, 9.35 — Истори. 10-гIа класс. Америка ВIашагIкхийтта Штаташ.
9.05, 13.30 — Французски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.05 — СПТУ дешархошта. Юкъара биологи.
10.35, 11.35 — Информатикан вычислительни техникан лардаш. 9-гIа класс.
11.05 — «Эрсий къамаьл».
12.05 — «Са Iовдалала истори». Художественни фильм.
14.00, 23.00 — «Кердадараш».
14.05 — Синхронни некдар. СССР кубок.
16.05 — Iилма - довзийтара фильм.
16.50 — «Кердадараш» (гIалгIай меттала).
16.55 — «Лоаман Iуйре» яхача альманаха оагIонашка гIолла (гIалгIай меттала).
17.05 — Фильм-реклама.
17.10 — «Агропром: гIулакхаши нахи».
17.45 — «Миллион в брачной корзине». Художественни фильм.
19.15 — «Нохч-ГIалгIайче». Информационни программа.
19.30 — «Вайн дийи».
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Массанена а хIаранена а».
20.45 — Реклама.
20.50 — «БIарга са гу бактереш». Iилма-довзийтара фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройкан прожектор.
21.50 — Приключенчески фильма экран. «Резидента гIалат». 1-гIа дакъа. «Къаьнача легендах» (1968 г.).

16 ДЕКАБРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — «Гушдар — теша хала дар».
9.35 — «В. И. Ленин. Вахара оагIонаш». Телевизионни дукха сереш йолча фильма премьера. «ТIемагара машарг». 1-гIа фильм — «Коталон мух».
10.35, 17.00 — «Кердадараш».
17.15 — «Вай дай иллеш». Берий художественни коллективай концерт.
18.00 — «Ялхайтта шу даьннен боккхагIеи...».
18.30, 22.50 — «Тахан дунен тIа».
18.40 — «Шийна хетар». Литераторий Центральни цIагIа вIашагIкхетар. ДIахьор — СССР яздархой Союза хьалхара секретарь В. Карпов.
19.40 — Радикальни реформан наькъагIа.
19.55 — «В. И. Ленин. Вахара оагIонаш». Телевизионни дукха сереш йолча фильма премьера. «ТIемагара машарга». 1-гIа фильм — «Коталон мух».
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройкан прожектор.
21.50 — Фигурни катани. Ерригсоюзни яхьаш. ЛоIаме программа.
23.05 — Шахматех дунен чемпионат.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35, 9.35 — Физика. 8-гIа класс.
9.05, 13.15 — Немций мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.05 — СПТУ дешархошта. Астрономи. Седкъий.
10.35, 11.35 — Юкъара биологи. 9-гIа класс.
11.05 — Къаьнарча Руса искусство. 1-гIа передача.
12.05 — «Резидента гIалат». Художественни фильм. 1-гIа дакъа. «Къаьнарча легендах».
13.45, 23.35 — «Кердадараш».
13.50 — «Iилми вахари». ДIахьор — Латвийски ССР АН президент Б. А. Пурин.
15.55 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
16.00 — «Голосеевски хьу». Телевизионни спектакль.
17.15 — «Экран — кагирхошта».
17.25 — Iилма - довзийтара фильм.
17.35 — «Культуран кхуврчашта — йоакхои теркамии» (нохчий меттала).
18.00 — «Инженераш». Документальни фильмаш.
18.15 — «Перестройкан наькъегIа». Художественни промыслай производственни объединене коллективе (гIалгIай меттала).
18.50 — «...Массаза а мугIаре хила».
19.10 — «Нохч-ГIалгIайче». Информационни программа.
19.25 — Хоккей. «Известия» яхача газета призах дунен халкъашта юкъера турнир. СССР сборни — ФРГ сборни. 2, 3-гIеи периодаш. Перерыв йолча хана (20.05) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройкан прожектор.
21.50 — Приключенчески фильма экран. «Резидента гIалат». 2-гIа дакъа — «Бекас юхакхачар».
22.55 — Хоккей. «Известия» яхача газета призах дунен халкъашта юкъера турнир. Канада сборни — Швеце сборни. 3-гIа период.

17 ДЕКАБРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — «В. И. Ленин. Вахара оагIонаш». Телевизионни фильма премьера. «ТIемагара машарга». 1-гIа фильм — «Коталон мух», 2-гIа фильм — «Коталон ха».
10.35, 17.00, 19.35 — «Кердадараш».
17.15 — «Сихдар. Орловски вариант». Документальни фильма премьера.
17.35 — Къаьнара эрсий иллеш. Илли оал Н. Банковскес.
17.55 — Социалистически Къахьегама Турпалца, «Знамя коммунизма» яхача Ивано-Франковски областа колхоза председателца В. М. Ткачукаца дешархой вIашагIкхетар.
18.45, 23.30 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Шахматех дунен чемпионат.
19.05 — «Деша тIехьа — гIулакх», «Парткома секретарь».
19.40 — Радикальни реформан наькъашка.
19.55 — «В. И. Ленин. Вахара оагIонаш». Телевизионни фильма премьера. «ТIемагара машарга». 2-гIа фильм — «Коталон ха».
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройкан прожектор.
21.50 — ЦТ экрана тIа духхьашха. «Парад планет». Художественни фильм.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Кургальджино». Документальни фильм.
8.35 — Евгений Шварци цун фаьлгаши.
9.35, 13.10 — Испански мотт. Iомабу 1-гIа шу.
10.05 — «...И вечной памятью двенадцатого года». Iилма - довзийтара фильм.
10.35, 11.35 — Биологи. 7-гIа класс.
11.05 — Къаьнарча Руса искусство. 2-гIа передача.
12.05 — «Резидента гIалат». Художественни фильм. 2-гIа дакъа. «Бекас юхаккхачар».
13.40 — Iилма - довзийтара фильм.
14.00, 23.10 — «Кердадараш».
17.55 — «Кердадараш» (гIалгIай меттала).
18.00 — «Сага фактор — балха тIа» (нохчий меттала).
18.25 — Фильм-реклама.
18.35 — «Наьна мотт — дунен кор». Передаче дакъа лоацаш я филологически Iилмай доктор, ЧИГУ декан Ф. Г. Оздоева (гIалгIай меттала).
18.55 — «Лома кIоригаш». Фильм.
19.05 — «Нохч-ГIалгIайче». Информационни программа.
19.25 — Хоккей. «Известия» яхача газета призах дунен халкъашта юкъера турнир. СССР сборни — Финлянде сборни. 2, 3-гIеи передачаш. Перерыв йолча хана (20.05) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройкан прожектор.
21.50 — Хоккей. «Известия» яхача газета призах дунен халкъашта юкъера турнир. ЧССР сборни — Канада сборни. 2, 3-гIеи периодаш.

18 ДЕКАБРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — «Дай». Телевизионни документальни фильм.
8.55 — Мультфильм.
9.05 — «В. И. Ленин. Вахара оагIонаш». Телевизионни фильма премьера. «ТIемагара машарга». 2-гIа фильм — «Коталон ха».
10.00, 17.00 — «Кердадараш».
17.15 — Эрсий музей. Советски живопись.
17.50 — Д. Мийо. Шин фортепианона лаьрхIа «Скарамуш» яха сюита.
18.00 — «Дакъа лоацараш». БАМ-е ВЛКСМ ЦК штаба совет харжарах.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Чумацкий шлях». Мультфильм (Украина).
19.10 — Радикальни реформан наькъагIа.
19.25 — «Кердадараш».
19.30 — «Отраслашта юкъерча Iилма - технически комплексе кердадар». Концертни студе Останкино Социалистически Къахьегама Турпалца, СССР АМН — член - корреспондентаца С. Н. Федоровца вIашагIкхетар.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройкан прожектор.
21.50 — Фигурни катани. Ерригсоюзни яхьаш. Кхалнах. ЛоIаме программа. МаIанах. ЛоIаме программа.
23.20 — «Взгляд». Сайрийнара информационне - ашарий программа.
00.35 — Шахматех дунен чемпионат.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Иммунный барьер». Iилма - довзийтара фильма премьера.
8.35, 9.35 — Вайна гонахьара дуне. 2-гIа класс.
8.55 — «Малыш». Iилма-довзийтара фильм.
9.05, 13.05 — Английски мотт. Iомабу 1-гIа шу.
9.55 — «Са жIаlена совгIат ле». Iилма-довзийтара фильм.
10.05 — Доазол дехьара изобразительни искусство. Дрездenски галерея шедевраш.
10.35, 11.35 — Истори. 7-гIа класс.
11.05 — Iилма - довзийтара фильмаш: «Завод-сад хьан хьалъерга», «Малхо екна энерги».
12.05 — Днепропетровски студе телевидене программа.
13.35, 23.15 — «Кердадараш».
13.40 — Поэзи. Рафаэль Альберти.
18.10 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
18.15 — Кинопрограмма: «Юртбоахам», «Агропрома гIулакхаш».
19.05 — «Нохч-ГIалгIайче». Информационни программа.
19.20 — «Iаьржача кофе цIе комар». Документальни фильм.
19.50 — «Парторганизацешка отчеташ» (нохчий меттала).
20.15 — «Незнайка улица тIа». Фильм.
20.25 — «Гуш дехарца». Концерт (нохчий меттала).
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройкан прожектор.
21.50 — Экрана тIа — кинокомеди. «Старики - разбойники».

19 ДЕКАБРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — «Концертино». Аккордионистий квинтета выступлени.
8.50 — «Доккхий бераш». Телевизионни документальни фильмаш: «Берий вахарцара е Къоалдар», «Советски школа».
9.40 — М. Глинка симфонически миниатюраш.
10.10 — «Марк Шагал — художник, поэт». Документальни фильм. (Франци).
11.00 — «СелаIад» яхача халкъа творчества телепрограммай дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Нигера иллеши халхараши».
11.25 — Iилма - довзийтара фильм.
11.45 — «Массанена а хIаранена а».
12.15 — «Моаршал да хьога, музыка».
13.00 — «Социализма мехкашка». Телевизионни фильм.
13.30 — «Хьайбай дунен тIа».
14.30 — «Кердадараш».
14.40 — «Из фантастически дуне». Р. Бредбери: «Бездна».
15.40 — «Шераш. Ноахалаш. Иллеш». Музыкальни передача.
16.35 — «Новатораши консерватораши».
17.20 — «Дикача лорах бола фаьлг». Мультфильм (Украина).
17.30 — «9-гIа студи».
18.30 — Хоккей. «Известия» яхача газета призах дунен халкъашта юкъера турнир. Канада сборни — СССР сборни. Перерыв йолча хана (19.05) — «Кердадараш». (19.50) — Шахматех дунен чемпионат.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройкан прожектор.
21.50 — Фигурни катани. Ерригсоюзни яхьаш. ЛоIаме программа.
22.50 — Экрана говзанчаш. Федерико Феллини.
00.05 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.25 — Ритмически гимнастика.
8.55 — «Iуйрийнара почта».
9.25 — Дунен художественни культура. Н. Асеева поэзи.
10.05 — Документальни фильм.
10.45 — «Вай беш».
11.15 — «Доккхача иразa седкъий». Субтитраща художественни фильм. 1, 2-гIа сереш.
14.00 — «Нохч-ГIалгIайчен кIира».
14.10 — «Художник Борис Щербаков». Документальни фильм.
14.30 — «СалоIача сахьаташка». (30-ча ноябре хиннар кердадоаккхаш).
14.55 — «Шоана лаьрхIа вIашагIкхетар». Пандарча Саганпов Умар (нохчий меттала).
15.25 — «Ерригача Одессах аз дувцаргдац шоана»... Телефильм.
15.45 — Хоккей. «Известия» яхача газета призах дунен халкъашта юкъера турнир. ЧССР сборни — Швеце сборни. 2, 3-гIеи периодаш. Перерыв йолча хана (16.25) — «Хьай могаш хила безам бале».
17.30 — Приключенчески фильма экран. «Резидента кхел». 1, 2-гIа сереш.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — «УнахцIено».
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройкан прожектор.
21.50 — «Бехи бар». Художественни фильм.
23.05 — «Кердадараш».

20 ДЕКАБРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.15 — «Спортлото» тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Аз гIулакх ду Советски Союза!».
11.00 — «Iуйрийнара почта».
11.30 — Киноафиша.
12.15 — «Ашарий киоск».
13.00 — «Юртара сахьат».
14.00 — «УнахцIено».
14.45 — Документальни фильм.
15.05 — Мультфильмаш: «Добро пожаловать», «Лацийта хье, чкъаьрилг».
15.30 — «СелаIад» яхача халкъа творчества телепрограммай дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Хору Фишера — 40 шу» (ФРГ).
15.55 — «Говзанча». Михаила Булгакова вахарахи творчествахи. Перерыв йолча хана (17.05) — «Кердадараш».
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — «Къаьстта лоархIам бола отряд». Пхи сери йолча телевизионни художественни фильма премьера. 1, 2-гIа сереш.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройкан прожектор.
21.50 — Хоккей. «Известия» яхача газета призах дунен халкъашта юкъера турнир. ЧССР сборни — СССР сборни.
23.35 — Шахматех дунен чемпионат.
23.55 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка е дIаотта!».
8.15 — «Бехкбар». Художественни фильм.
9.30 — «Киргизски балета оагIонаш». г. Фрунзера передача.
10.00 — «Мода хьан хьех?». Документальни фильм. 2-гIа фильм.
10.30 — Белорусски телевидене программа.
11.40 — «Эрсий къамаьл».
12.10 — «Берий цIен нана». Художественни фильм. 1, 2-гIа сереш.
15.30 — Фильм-реклама.
15.40 — «Вай да го бохабезар». Телевизионни фильм.
16.30 — Л. Яхьяев. «Ши бIаьсти яьлча». Нохч-ГIалгIай телевидене спектакль.
17.30 — «Гуйран гастроль». Документальни фильм.
18.00 — «Ах бIаь шу театре». НГIАССР искусства деятела А. С. Сновинга. 70 шу дузаш.
18.30 — «Орджоникидзе иллеш воахача хана». Фильм-концерт.
19.00 — «Гушдар — теша хала дар».
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!», «Кхо хурс».
20.15 — «СелаIад» яхача халкъа творчества телепрограммай дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Нигера иллеши халхараши».
20.45 — «Днестровские эскизы». Документальни фильм.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройкан прожектор.
21.50 — «Компаньонаш». Художественни фильма премьера.
22.55 — «Кердадараш».

РАДИОПРОГРАММА

15 ДЕКАБРЬ

6.40 — «Юртара Iуйренаш».
6.55 — Передачай программа.
6.59 — 7.00 — Объявленеш. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Моттигерча композиторий музыка.
9.15 — «Бехктокхама дефицит» (нохчий меттала).
9.30 — 10.00 — «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — «Iилма - технически революце социальни лоархIама буржуазни концепцеша еш йола критика. Беседа (нохчий меттала).
16.16 — 17.00 — «Шоана производстве хьалхалаттараш». Концерт.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — Объявленеш.

16 ДЕКАБРЬ

6.40 — «Ахархой Iан ханара йоахонаш» (нохчий меттала).
6.55 — Передачай программа.
6.59 — 7.00 — Объявленеш. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Халкъа мелодеш.
9.15 — 10.00 — Концерт.
11.15 — «Болхлой уйлаш» (гIалгIай меттала).
11.30 — 12.00 — Литературни Нохч-ГIалгIайче.
15.15 — «Цхьан дезале».
15.35 — 15.45 — «Социалистически яхьа дневник».
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — Дунен халкъашта юкъера обзорени (гIалгIай меттала).
16.25 — «Вахара хьисап — советски».
16.35 — «Юртбоахама знаней радиошкола».
16.45 — 17.00 — Музыка.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — Объявленеш.

17 ДЕКАБРЬ

6.40 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
6.50 — 7.00 — «Юха а увзаш дегIаахар сихдар». Объявленеш. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.25 — Передачай программа.
8.30 — Реклама.
8.40 — 9.00 — «Ца малар — вахара норма».
9.15 — 10.00 — Концерт.
11.15 — «Патриот» (гIалгIай меттала).
11.30 — «Микрофонаца Грозне гIолла».
11.50 — 15.00 — Музыка.
15.15 — 15.30 — Концерт.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — Сайрийнара мелодеш.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — Объявленеш.
18.40 — 19.00 — «Вахари дийи» яха радиожурнал (нохчий меттала).

18 ДЕКАБРЬ

6.40 — «Юртара Iуйренаш».
6.55 — Передачай программа.
6.59 — 7.00 — Объявленеш. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — «Iилма — производства».
8.45 — 9.00 — «Литературни Нохч-ГIалгIайче» (нохчий меттала).
11.15 — 12.00 — «Бес-бесара таланташ».
15.15 — 15.30 — Музыка.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «Новкъостий оаз».
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — Объявленеш.
18.40 — 19.00 — Хьона, Лай.
18.40 — 19.00 — «Хьона, Даймохк салтечун дог» (гIалгIай меттала).

19 ДЕКАБРЬ

6.40 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
6.55 — Передачай программа.
6.59 — 7.00 — Объявленеш. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 — Объявленеш.
10.15 — «Керда обрядаш — вахаре» (нохчий меттала).
10.35 — Концерт.
11.00 — «Къонал».
16.30 — 12.00 — «Керттера роль». Яндиева Тамарех йола очерк.
12.40 — «Халкъа тIахьожамхой болх беш ба» (нохчий меттала).
13.15 — 13.45 — Концерт.
16.00 — «Профсоюзаши вахари».
16.20 — 17.00 — Концерт.
18.20 — 19.00 — «Музыкальни почта».

20 ДЕКАБРЬ

7.15 — Республикански газетий обзор.
7.30 — Передачай программа.
7.35 — 7.40 — Объявленеш.
8.25 — 9.00 — «Шоана дукха еза ашараш».
11.20 — 12.00 — КIиранден музыкальни программа.
15.15 — 15.30 — Перестройка—хано дIадехар. Отчет луш я партбюро (нохчий меттала).
16.00 — «Школьни глобус».
16.20 — 17.00 — «Къона смена» (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — Иллеца доттагIал долчарна лаьрхIа концерт.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-64, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; писмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-53-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ00523. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4253.